

РЕЛИГИОЗНОСТ ГРАЂАНА СРБИЈЕ
И ЊИХОВ ОДНОС ПРЕМА ПРОЦЕСУ
ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА

Издавач:

Хришћански културни центар
Центар за европке студије
Фондација Конрад Аденауер

За издавача:

Радован Биговић
Хенри Г. Боне

Уредница:

Јелена Јабланов Максимовић

Лектура и коректура:

Злата Златановић
Јелена Фемић-Касапис

Корица:

Предраг М. Поповић

Штампа:

Штампарија Српске Православне Цркве
Београд, Краља Петра 5

Тираж: 300

**Религиозност грађана Србије
и њихов однос према процесу
европских интеграција**

Београд, 2011.

Садржај

- Предговор	5
- Методолошке напомене	9
- Проф. др Предраг Симић - <i>Србија и Европска унија: између националног и европског идентитета</i>	13
- Мр Драгана Радисављевић-Ћипаризовић - <i>Религиозност грађана Србије и њихов однос према ЕУ – социолошки угао</i>	25
- Проф. др Радован Биговић - <i>Православна црква и европске интеграције</i>	43
- Подаци из истраживања Религиозност у Србији, 2010.	59
- <i>Анализа репрезентативног узорка N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, према подацима из Пописа 2002.</i>	59
- <i>Анализа допунског узорка националних мањина N=285</i>	79
- <i>Анализа репрезентативног узорка N=1504 (приказ обухвата репрезентативни и додатни узорак мањина) - Сетови са више могућих одговора.</i>	105
- <i>Графички приказ дела резултата истраживања</i>	113
- <i>Упитник (Религиозност у Србији)</i>	121

Предговор

Истраживање *Религиозност грађана Србије и њихов однос према европским интеграцијама*, обављено од јула 2010. до фебруара 2011. године, осмислио је Хришћански културни центар, док су Фондација Конрад Аденауер (канцеларије у Берлину и Београду) и Центар за европске студије (Брисел) пружили моралну и финансијску подршку овом драгоценом подухвату.

Тема *религија* у Србији не престаје да буде у жижи интересовања стручних кругова и шире јавности. Сходно томе, велики број питања стално се разматра. Да ли је Србија секуларна држава или не? Да ли цркве и верске заједнице успоравају демократске процесе а посебно кретање земље ка Европској унији? Да ли већина грађана у Србији, односно верника поистовећује веру и нацију? Колико се они који за себе кажу да су верујући противе свему што има везе са секуларним вредностима, као што су капитализам, либерализам, равноправност полова, грађанско друштво и слично? Заиста много питања, а увек недовољно одговора.

Судећи по попису из 2002. године, улога *верујућих* грађана у друштву Србије је веома је велика – 95%. Многи се позивају управо на ту чињеницу када одговарају на поменута питања. Други пак оспоравају ову чињеницу тврдећи да ту није реч о правим верницима, већ о конфесионално опредељеним грађанима. Истраживањем *Религиозност грађана Србије и њихов однос према европским интеграцијама* требало је постићи стицање јасније слике не само о *верницима* или *религиознима* већ и о њиховом односу према свим битним чиниоцима у животу савременог човека.

Истраживање чији су делимични резултати пред Вама не може дати потпун одговор на већину актуелних питања али може допринети потпунијој слици неких појава у друштву. Велики број питања остаје да се анализира и даље истражује. Верујемо да обимни резултати овог истраживања могу користити добронамерном појединцу, друштву, држави, а посебно црквама и верским заједницама.

Проф. др Радован Биговић
Мр Јелена Јабланов Максимовић

Методолошке напомене

Анализа припремљена за ову публикацију базира се на резултатима истраживања спроведеног у периоду од јула 2010. до фебруара 2011. године. Приказ самог истраживања према областима које су испитиване и питања коришћених у истраживању доступан је у зборнику радова и резултата истраживања *Религиозност у Србији 2010*, уреднице Андријане Младеновић. Анализе у тој првој публикацији на основу истоименог истраживања приказане су у циљу описа узорка и приказа најважнијих резултата према избору и обради Татјане Радић Милутиновић. Специфичнији резултати дати су у радовима аутора према њиховом избору објављеног материјала уз методолошке напомене везане за појединачне анализе које су вршили. Према радозналости и креативности научника и стручњака који су бирали теме и токове анализе, резултати су приказивани у складу са тим темама – на репрезентативном узорку (N=1219), узорку мањина (N=285) и обједињеном узорку (N=1504), на којем је репрезентативност постигнута статистичким методама – пондерисањем према полу, старости, религиозној припадности и регијама Републике Србије, у којима је истраживање спроводжено. Велики и неизбежан извор била је удаљеност претходног Пописа 2002. Исти терет носи и анализа представљена у овој публикацији пошто до завршетка обраде података нису били доступни подаци Пописа 2011. који би омогућили поновну статистичку обраду узорка. Ипак, како је у претходној публикацији приказано, случајни узорак (N=1219) који је коришћен на терену у највећој мери је задовољио дистрибуцију из популације (према Попису 2002) и захтевао сасвим малу статистичку дораду. Додатни узорак, мањина према религиозној припадности (N=285), овом приликом је приказан без статистичке обраде. Узорак мањина, према одабиру тима који се бавио теоријском припремом истраживања, обухвата групе које су у раду назване „групама од интереса за истраживање“ и то су исламска, јудаистичка, католичка и протестантска поред православне вероисповести, за коју се очекивало да ће бити адекватно покривена репрезентативним узорком. Различите величине испитиваних група у популацији условиле су овакав избор приступа анализи јер, иако покривени сличним бројем испитаника у оквиру узорка, велика разлика у величини популација наведених група онемогућава чврсто закључивање о међуодносима ставова тих група. Наравно, самостални прикази ставова и мишљења појединачних група су аналитички оправдани. Друга одлука донесена у вези са анализом припремљеном за обраду ове теме је подела на анализе репрезентативног узорка који може, са претпоставком једнаких шанси, да укључи било ког пунолетног грађанина или грађанку Р Србије, без обзира на религиозну припадност, и посебне обраде узорка мањина према припадности религији, како би се приказали ставови и мишљења исказани у тим групама као специфичним за посматране групе. Овакав избор приступа анализи има своје оправдање у две интересне тачке које мање припадају научној радозналости а

више друштвеној реалности. Прва је грађани/ке Р Србије, без обзира на верску и националну припадност, и њихово или наше право на заједничко представљање као јединствене групе у погледу питања поверења према институцијама овог заједничког друштва и ставова према променама кроз које то друштво пролази. Није тежња усмерена на било какво мирење супротности или прављење лажне групе где је нема, него на приказивање грађанства Републике Србије онако како је виђено ван граница државе – као једна група и ентитет који може и не мора да буде укључен у светске економске, културне и политичке токове. Друга интересна тачка односи се на тему овог истраживања, разумевање религиозности и односа религиозности са друштвом и његовим вредностима данас, и та линија интереса је условила приказ анализе према припадности религији. Укрштања према припадности религији и другим димензијама везаним за религиозност урађена су на репрезентативном узорку са 1219 испитаника и на квотном узорку мањина са 285 испитаника.

Захтеви анализа припремљених за нову публикацију односе се на специфичнију и обједињену тему, за разлику од ауторских избора интересовања и анализа приказаних у претходној публикацији. Актуелни зборник бави се са једне стране темом односа грађана и грађанки Р Србије према Европској унији, могућностима европске интеграције као и жељом за њом, бојазнима и опрезношћу грађана и грађанки Р Србије везаним за сам ток интеграције и њене последице. Даље, анализа је усмерена на „поглед ка унутра“ на сопствени систем, поверење и, нажалост чешће, неповерење према институцијама друштва и државе, институцији Цркве / верских заједница, кроз призму религије којој учесник или учесница у истраживању припада и према социодемографским карактеристикама учесника и учесница у истраживању. Доња питања укрштена су са социодемографским карактеристикама и односом испитаника према својој вери (израженој кроз веру у постојање Бога, припадност одређеној вероисповести и начину испољавања веровања).

Табеле приказане у прилогу су избор за потребе конференције „Религиозност грађана Србије и њихов однос према Европској унији“ из укупне анализе која је била доступна ауторима. Избор је направио тим стручњака укључен у припрему конференције према темама којима ће се бавити учесници конференције. Приказане табеле и графикони су само део анализираних материјала. Анализирани теме обухватају однос грађана и грађанки Р Србије према приватности религије, став грађана Р Србије о томе да ли Цркве / верске заједнице треба да учествују у јавном животу, став грађана Р Србије о улози религије у друштву, степен поверења према одабраним институцијама (Црква / верске заједнице, војска, образовно-васпитни систем, штампа, синдикати, полиција, Скупштина, јавне службе, систем социјалног осигурања, Европска унија, НАТО, Уједињене нације, здравствени систем, правосудни систем, власт и државна управа, политичке странке, организације за заштиту животне средине и велика предузећа). Следећа група питања односи се на присуство Цркве и верских заједни-

ца у јавном животу (да ли Цркве и верске заједнице у Р Србији адекватно одговарају на моралне проблеме земље, појединаца, породичног живота, духовне потребе људи, актуелне социјалне проблеме у земљи). Затим, да ли Црква или верска заједница има изражену мисионарску делатност, имају ли грађани Р Србије очекивања од сопствене Цркве / верске заједнице, залажу ли се за присуство Цркве и верске заједнице у болницама, затворима, војсци, социјалним установама, хуманитарним организацијама и медијима или не. Даље је описана перцепција грађана/ки Р Србије односа нације и религије. Представљен је блок одговора о жељи за прикључењем Европској унији, страху од губитка верског и/или националног идентитета у ситуацији прикључења, перцепцији прихватања модерних секуларних вредности (демократије, либерализма, капитализма, равноправности полова, поштовања људских права, грађанског друштва). Блок питања бави се организовањем и вредносном оријентацијом – односно тиме да ли би грађани/ке Р Србије подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политике уједињене Европе, и да ли подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог.

Избор из наведених укрштања приказан је у прилогу публикације, док су аутори располагали укупном базом анализа и користили је према темама којима се баве у својим радовима.

Додатни приказ резултата у појединачним радовима су табеларни прикази сетова са више одговора. Сетови су формиран на основу одговора на отворена питања. Испитаници су имали могућност да приликом разговора са испитивачем наведу по три сопствене идеје, става, бојазни или једноставно приметите нешто што није предвиђено затвореним питањима. Њихови одговори су бележени у изворној форми, без додатне обраде и груписања. Поједини аутори су одабрали ове сетове за анализу или њену илустрацију, приступајући квалитативно резултатима. Сетови дају суштинску могућност формирања питања и идеја за даљи научни рад. Приликом читања табела треба обратити пажњу на две ствари – на захтев аутора подаци су остављени у изворном облику, без груписања; проценти у оваквим табелама прелазе 100% јер је максималан број одговора три по испитанику, што даје максималан проценат од 300%. Како испитаници нису били у обавези да дају три одговора, него им је само била дата могућност да то учине, већина је давала један до два одговора, већ према томе шта су имали потребу да кажу испитивачу о траженој теми. Чињеница да подаци нису груписани оставља могућност да се групишу према различитим теоријским приступима тумачењу, али је то остављено за неку следећу студију.

Претходна два модела исказивања резултата понегде су допуњена графичким приказима. Ови прикази су илустрација, свесно дата могућност читаоцима који имају мање афинитета према читању статистике да се упознају са неким од односа истражених у овој студији.

Резултати приказани у овој студији не исцрпљују могућности базе података добијене током истраживања Религиозност у Србији 2010. Приказе смо ограничили темом конференције за коју смо припремили резултате истраживања. Дескриптивну статистику смо одабрали за метод анализе, из истог разлога због ког смо представили графиконе везане за поједине тематске целине обрађене у оквиру истраживања – да бисмо омогућили једноставно разумевање и ван научних кругова и промовисали дискусију о кључним темама за садашњост и будућност Р Србије и њених грађана у погледу европских интеграција. Сматрамо да је једна од вредности овог истраживања у могућности ширег разумевања аспеката друштва Р Србије, који су везани за религиозност али, како се види из обрађених тематских целина, не само њу. Овим дајемо могућност бољег разумевања грађанског друштва Р Србије и његовог развоја, а надамо се да ћемо подстаћи дискусију, дијалог и акцију у погледу деловања релевантних чинилаца даљег развоја нашег друштва.

Верица Павић Центнер

Проф. др Предраг Симић
Универзитет у Београду
Факултет политичких наука

Србија и Европска унија: између националног и европског идентитета

У домаћој и иностраној јавности већ дуго година присутно је тумачење према коме је Европска унија „хришћански“, тј. „католичко-протестантски“ клуб земаља који баштини тековине западне цивилизације и у коме нема места за земље које припадају другим религијама и другим културним наслеђима. Крајем осамдесетих година, у време када је крај Хладног рата ставио на дневни ред пријем бивших источноевропских земаља у НАТО и тадашњу ЕЗ, отворено је питање „граница европске интеграције“, односно питање које земље могу а које не могу постати чланице ЕЗ. Поред географског критеријума, одговор на ово питање подразумевао је, између осталог, да будуће чланице морају припадати европској култури и цивилизацији, укључујући ту и њено религијско наслеђе. У настојању да добије одговор на питање „где су границе Европе?“ тадашња Комисија ЕЗ обратила се угледном француском историчару Жан-Батист Дироселу који је у својој анализи одговорио да се границе ширења ЕЗ подударају са „Каролиншким четвороуглом“ или границама некадашње империје Карла Великог.

Такво одређење будућих граница европске интеграције искључивало је не само муслиманске земље које су претендовале на чланство у ЕЗ, пре свега Турске, него и европске православне земље за које је тадашњи председник Савета министара ЕЗ Вили Клас (министар спољних послова Белгије), 1993. године рекао: „Земље југоисточне Европе припадају у културном погледу Византијској империји која се распала, немају демократску традицију нити традицију поштовања мањина и зато би било исправно да се ширење Заједнице ограничи на „културни круг“ земаља Запада“. Требало би да се проширивање Заједнице ограничи на протестантски и католички круг европских земаља“.¹ Снажан отпор политичких кругова и шире јав-

¹ Наведено према грчком листу „Катимерини“, 16. октобар 1993, стр. 9.

ности пријему земаља другачијег културног наслеђа у европску интеграцију највидљивији је био (и остао) у односу према кандидатури Турске, једине муслиманске земље која је чланица Северноатлантског пакта, тј. евроатлантске заједнице још од 1952. и придружени члан ЕЗ (данас ЕУ) од 1963. године.

На питање како је Грчка, земља која баштини византијско културно и религијско наслеђе, постала чланица ЕЗ 1981. године већ у то време се могао добити одговор да је пријем Грчке била „грешка француског председника Валери Жискар-Дестена кога је грчки председник Константин Караманлис уверио да земља која је била колевка европске цивилизације не може остати ван европског политичког пројекта коју Европа скупо плаћа“.² Противуречни ефекти пријема Румуније и Бугарске у ЕУ 2007. године и актуелна финансијска криза „евроzone“ која је почела управо у Грчкој вероватно је даље учврстила такве ставове на европској десници. У томе има одређене логике пошто је европски пројект од самог свог настанка био под снажним утицајем демохришћанских кругова у Западној Европи, укључујући Робера Шумана у Француској, Конрада Аденауера у Немачкој, Алђиде де Гасперија у Италији и других. Према овим схватањима, Европска унија је „хришћански клуб“ који се може ширити до граница западноевропске цивилизације али не и даље због тога што би то пореметило религијску и културну кохезију европске интеграције.

С друге стране, у словенским православним земљама, укључујући Србију, присутно је слично тумачење према коме би њихов улазак у европску интеграцију нарушио њихова национална, тј. религијска и културна обележја, и водио било прозелитизму Католичке цркве било превази материјалистичке културе (глобализација) чији би крајњи исход био губитак националног идентитета. Грађански рат у Југославији био је, у таквој перспективи, верски рат у коме је католичка и протестантска Европа, вођена верским, културним и историјским мотивима, стала на страну западних република бивше Југославије док је Русија, вођена сличним мотивима, подржала „православне и словенске Србе“. Ови аргументи чак и после 20 година од распада Југославије имају снажан утицај, на пример на Косову, где је више од 20 хиљада Срба недавно затражило руско држављанство вођено уверењем да само уз

² Став тадашњег директора Европске геополитичке опсерваторије у Лиону Мишела Фушеа, у разговору са аутором 1994. године.

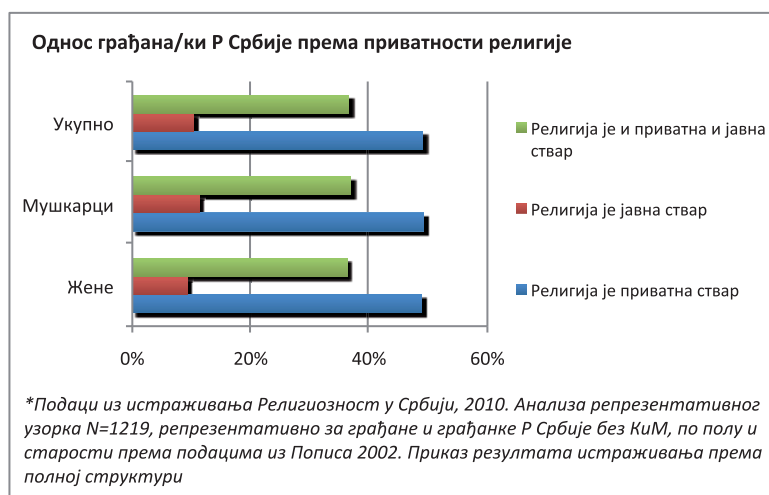
подршку највеће земље православног и словенског света могу опстати на простори-ма на којима живе.

Стога је и кандидатура Србије за чланство у Европској унији отворила и у домаћим и у европским круговима питање да ли је чланство још једне православне земље у ЕУ могуће и какве би последице донело донело ширење Уније на Западном Балкану. После Хрватске, која ће постати члан ЕУ средином 2012. године, остале земље Западног Балкана су већински православне (Србија, Црна Гора и Македонија), муслиманске (Албанија) или мултиконфесионалне (БиХ). Упркос томе што би њихово становништво представљало тек мали проценат укупног броја становника Уније, у западноевропским земљама постоје видне резерве у погледу њихове компатибилности с преовлађујућим религијским, културним, социјалним, економским и политичким обележјима ЕУ. Истраживање „Религиозност грађана Србије и њихов став према ЕУ“ један је од првих покушаја да се добију неки одговори на ова питања, барем када је реч о корелацији верских опредељења грађана Србије и политичких ставова о ЕУ и евентуалном уласку Србије у чланство Уније.

Религиозност и ставови према ЕУ у Србији

Истраживање изведено на узорку од 1219 испитаника од јула до децембра 2010. године потврђује претпоставку да се у Србији веома висок проценат становника изјашњавају као верници (93%) и да је конфесионално опредељење једно од важних обележја националног идентитета. Процент испитаника који се изјашњавају као верници је нешто виши међу припадницима етничких и верских мањина него међу припадницима већинског народа. Међу испитаницима обухваћеним узорком било је 63.7% православних, 9.4% римокатолика, 8.5% евангелиста и протестаната, 9% муслимана, 3.3% Јевреја итд. Половина испитаника сматра да је верско опредељење приватна ствар, више од 36.6% сматра да је оно приватна и јавна ствар, док свега око 10.3% сматра да је то јавна ствар. Међутим, упркос високог процента оних који се изјашњавају као верници тек мање од једне трећине (27.8%) себе сматрају увереним верницима и прихватају све што вера учи, још 16.4% верници су који не прихватају све што вера учи, 39.1% учествује у верским обредима али нису активни у својој верској заједници, док су остали неодређени у погледу својих верских опредељења или су атеисти.

Резултати истраживања показују да веома висок проценат испитаника (око 90%) практикује традиционалне верске обреде какви су крштење, обележавање крсне славе и религиозна сахрана који су својствени традиционалној култури у Србији. Тек половина њих, међутим, прихвата верске догме као што су вера у загробни живот, постојање раја и пакла, васкрсење и загробни живот. Када је у питању редовно практиковање верских активности као што је одлазак у цркву, подаци говоре да далеко највећи број верски опредељених људи (51.9%) одлази у цркву тек неколико пута годишње док се око једне четвртине испитаника Богу моли неколико пута годишње или ређе.

Ови подаци донекле релативизују релативно висок проценат становника Србије који се изјашњавају као верници док подаци о прихватању религиозних догми и практиковању религиозних обреда Србију приближавају секуларним друштвима и испод су сличних података у неким чланицама Европске уније (Грчкој, Италији или Шпанији, на пример). Иако резултати истраживања не пружају довољно основа за дубље тумачење ове појаве, није тешко претпоставити да су дугогодишњи живот у социјалистичком уређењу и антирелигиозна пропаганда у бившој Југославији имали утицаја на становништво Србије, нарочито на већинско становништво пошто се међу етничким и верским мањинама наилази на податке о већем степену верских активности и уверења. Друга претпоставка коју би требало емпиријски проверити је да су савремени процеси глобализације и преовлађујуће материјалистичке вредности и у Србији утицали на ниво религијских уверења и праксе.

Занимљиво је, ипак, да се релативно висок проценат испитаника изјашњава у прилог учешћа цркве и верских заједница у јавном животу. Готово 60% испитаника сматра да би оне требало да учествују у јавном животу док је 36.6% против. Такав став потврђују и подаци да религија има позитивну улогу у друштву (52.3%), једна трећина сматра да има и позитивну и негативну док само 9.3% сматра да има негативну. Такође, значајан број испитаника (45%) подржава стварање покрета или организације која би се залагала за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе. Овај став је најизраженији међу православним а најмањи међу муслиманима. „Подаци добијени у овом упитнику свакако су охрабрујући и отварају могућност за постојање једног таквог покрета и у Србији, која би свакако требало да буде део уједињене Европе и на свој начин пружи допринос афирмацији хришћанских вредности на свим нивоима у држави и друштву“.³ Да је политичко ангажовање верника у Србији у порасту говори и појава више покрета религиозне оријентације на српској политичкој сцени међу којима су неки већ поимено обележја политичких партија. Иако СПЦ, према изјави патријарха Иринеја, није њихов оснивач нити стоји иза њих, она „посматра њихов рад и признаје да ту има добрих ставова и погледа, мада постоје и они који представљају њихово мишљење“, „поздравља све добро одакле год да долази“ али то не значи и да подржава сва њихова размишљања.⁴

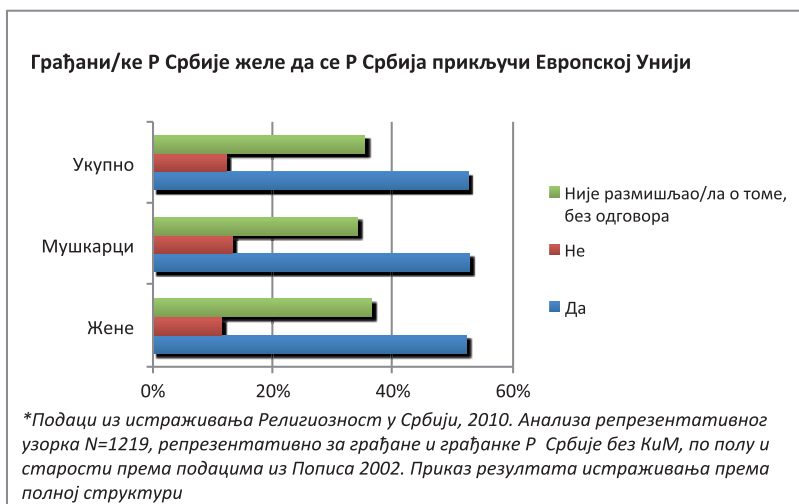
67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе								
	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Да	51.80%	40.60%	40.00%	11.80%	17.30%	0,00%	0,00%	45.70%
Не	17.90%	24.80%	10.00%	55.30%	44.40%	100.00%	0,00%	22.70%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	30.30%	34.70%	50.00%	32.90%	38.30%	0,00%	100.00%	31.60%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

³ Владимир Марјановић, Подршка политичком покрету у друштвеној организацији за афирмацију хришћанских вредности, Религиозност у Србији 2010, ЦЕС, Хришћански културни центар и КАС, Београд, 2010, стр. 197.

⁴ Наведено према „Вести онлајн“: <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/129118/Patrijarh-Irinej-Ne-u-EU-po-svaku-cenu>.

Већина становника Србије има поверење у Цркву и верске заједнице (58.2%), далеко више од оних који имају поверења у образовно-васпитни систем (47.6%), војску (40.8%), здравствени систем (35%), Скупштину (32%), полицију (31.8%), организације за заштиту животне средине (29.2%), систем социјалног осигурања (21.5%), правосудни систем (21.5%), јавне службе (19.5%), велика предузећа (14.4%), државну управу (12.9%), синдикате (10.3%), штампане медије (8.6%) и свега 6% у политичке партије. И док подаци говоре о релативно високој верској толеранцији у Србији, ниво етничке толеранције, нарочито када су у питању поједине етничке групе (Албанци и Роми, на пример) показује значајну етничку дистанцу. Грађани Србије углавном прихватају да живе у заједничкој држави са припадницима других вероисповести и да са њима склапају пријатељство. Знатно нижи је праг етничке и верске толеранције када је у питању склапање бракова или прихватање зета или снахе друге вероисповести.

Упркос поверењу које имају у Цркву и верске заједнице, грађани Србије не очекују много од њих (свега 21.7% има таква очекивања). И у овом случају може се приметити знатан утицај традиционалних и патријархалних ставова становника Србије. Супротно стереотипу о утемељености српског националног идентитета у православној вери свега 5.3% испитаника сматра да је „религија извор нације“ док тек нешто више (6.9%) сматра да је „нација извор религије“. Већина (42.3%) сматра да је однос религије и нације узајаман а чак 19.6% мисли да религија и нација нису међусобно повезане.

Истраживање, међутим, говори и да на ставове српског становништва утицаја имају новија историја али и доминантна политичка опредељења владајуће елите. Тако, на пример, од међународних организација становници Србије најмање поверења имају у НАТО (свега 8% испитаника има веома велико и велико поверење у ову организацију) и нешто више у Уједињене нације (14.9%) и Европску унију (19%). Ипак, 53.7% испитаника жели да Србија уђе у ЕУ, против је 28.3% док је неопредељено 18%. Међу припадницима других вероисповести однос према НАТО и ЕУ је нешто другачији од православних. Тако, на пример, 27% муслимана има веома велико и велико поверење у НАТО док 17% католика има веома велико и велико поверење у Северноатлантски пакт. Сличан је однос и према Уједињеним нацијама у које поверење има 24% муслимана, нешто више од процената муслимана (22%) који немају никакво поверење у Светску организацију. Европској унији потпуно или делимично верује 34% католика, чак 50% протестаната и 40% протестаната у Србији.

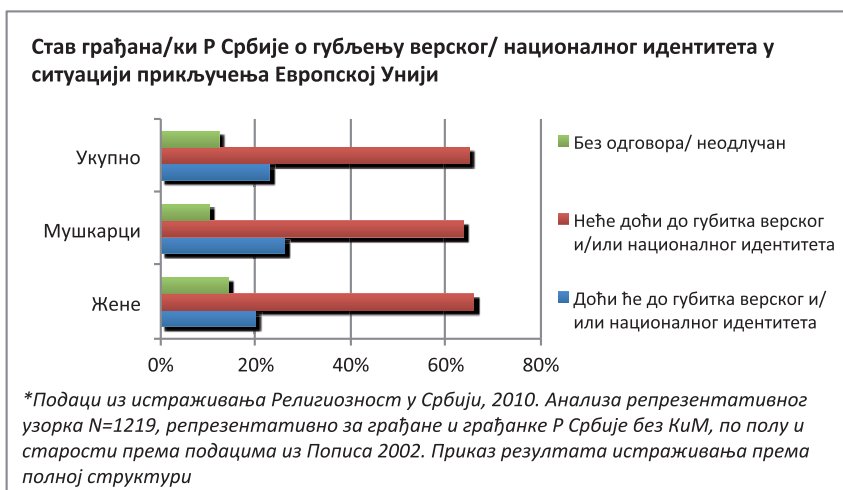
46.10 Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије

	Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врста духа или животна сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животна сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Велико поверење	19,20%	21,90%	17,40%	20,30%	19,00%	0,00%	19,00%
Мало поверење или нема поверења	71,80%	69,90%	76,90%	75,40%	66,70%	100,00%	73,10%
Без одговора	9,00%	8,20%	5,70%	4,30%	14,30%	0,00%	8,00%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

На посредан начин, ово потврђују и подаци о односу становника Србије према екуменском и интеррелигијском дијалогу кога подржава 50.9% православних и 48.9% евангелистичких и протестантских испитаника док га одбацује свега 13.1% православних (36% је неопредељено) и чак 55.6% евангелистичких и протестантских испитаника међу којима је свега 5.6% неопредељено. „Разлози за екуменски и

међуверски дијалог, које наводе *проекуменски настројени* испитаници показују да је у нашем друштву почела да сазрева свест о потреби дијалога, поверења, толеранције и разумевања различитог идентитета“.⁵

Могућност да би уласком у Европску унију могло доћи до губитка националног идентитета брине 22.9% испитаника док чак 64.9% не верује у то. Сличан позитиван однос испитаници имају и према вредностима капиталистичког и грађанског друштва, поштовању људских права и равноправности полова, али и улози хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе (45.7%) и екуменском дијалогу (52.5%).

Као разлог за своје опредељење за чланство Србије у ЕУ готово 40% испитаника је навело већу перспективу и бољитак, економске разлоге (око 24%), проширивање тржишта и повећање запослености (11.6%) али и слободу кретања, уређеније друштвене односе, повезивање са светом, припадност Европи, боље образовање и др. У светлу ових налаза помало је неочекиван низак степен поверења који су испитаници показали према Европској унији као и став готово четвртине испитаника да чланство у ЕУ не би донело ништа добро, одбијање европске интеграције (15.5%), њене негативне последице (11.2%) и др.

⁵ Немања Д. Милиновић, *Екуменски покрет и Цркве данас, Религиозност у Србији 2010*, ЦЕС, Хришћански културни центар и КАС, Београд, 2010.

Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског / националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији								
	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Губитак верског и/или националног идентитета	25.50%	11.40%	10.00%	8.00%	23.80%	0.00%	0.00%	22.90%
Неће доћи до губитка верског или националног идентитета	61.90%	75.20%	90.00%	88.00%	61.30%	0.00%	66.70%	64.90%
Не зна да одговори/неодлучан	12.60%	13.30%	0.00%	4.00%	15.00%	0.00%	33.30%	12.30%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	0.00%	100.00%	100.00%

Српска православна црква и ЕУ

Иако се и код нас али и у европским земљама може наићи на оцене да је Српска православна црква носилац конзервативних ставова и, самим тим, препрека на путу Србије ка интеграцији у ЕУ бројни показатељи говоре другачије. СПЦ има развијену мрежу епархија и цркава у Европи и свету чији су припадници углавном исељеници из Србије али и припадници других народа. У том погледу би се могао навести пример Западноевропске епархије која је прихватила одређени број верника из других цркава, нарочито у Француској, Швајцарској и Шпанији У овим земљама СПЦ располаже значајним бројем верских објеката, цркава и манастира и негује односе са католичком, протестантском и другим црквама. Званични статус СПЦ у западноевропским земљама се разликује од случаја до случаја: док, на пример, у Француској СПЦ, слично другим верским заједницама има статус невладине организације, у неким другим земљама је призната као црква која ужива подршку државе.

Још од успостављања Српске патријаршије двадесетих година прошлог века негују се односи са Англиканском црквом у Великој Британији. У Француској се одржавају односи са Католичком црквом док теолози из Србије редовно учествују у теолошким дебатама. Односи са Протестантском црквом су још интензивнији и

значајан број верских цркава и манастира које СПЦ има у Француској купљени су или добијени управо од Протестантске цркве (на пример, црква Светог Саве у Паризу, манастир Годонкур и др.). Сличан је случај и у Немачкој где је Евангелстичка црква током деведесетих година била ангажована на прикупљању и слању хуманитарне помоћи која је дистрибуирана преко СПЦ.

Занимљиво је приметити да је прелазак једног броја верника у СПЦ у Западној Европи био мотивисан незадовољством како због односа унутар католичке цркве тако и због њеног односа према утицају глобализације и ширењу материјалистичких схватања и начина живота као и страхом од прилива великог броја имиграната исламске вероисповести. У одређеним случајевима, СПЦ су прилазиле и специфичне мањинске групације верника, попут припадника Бретонске цркве или појединци из других земаља као што је то случај у женском манастиру Годонкур у Француској где су монахиње углавном пореклом из Латинске Америке, Шпаније и Португалије.

Иако до сада није било познатих емпиријских истраживања присуства и утицаја СПЦ у земљама ЕУ, већ на основу ових показатеља би се могло доћи до претпоставке да је СПЦ добро интегрисана у овим земљама и да је њен утицај шири од српске исељеничке популације у њима. Стога је теза да је СПЦ у начелу супротстављена западним вредностима а тиме и приступању Србије ЕУ тешко одржива иако би ова тема заслуживала много опсежније емпиријско истраживање. Извесне резерве које су се крајем 2011. године појавиле у СПЦ према уласку Србије у ЕУ односе се, пре свега, на проблеме у вези с проблемом Косова али не и на начелни став да је „Србији место у Европи“.⁶

Закључак

Висок проценат становника Србије који се изашњавају као верници указује да припадност некој од верских заједница и данас представља једно од важних обележја националног идентитета. Иако релативно мали број испитаника сматра да је „религија извор нације“ (7.5%) или обратно (8.6%), велики број сматра да је тај

⁶ Видети: *Патријарх Иринеј: Не у Европу по сваку цену, Вести онлајн*: <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/129118/Patrijarh-Irinej-Ne-u-EU-po-svaku-cenu>

однос узајаман (42.9%) а тек незнатан број верује да религија није битна за нацију (3.2%). Свега 16% испитаника мисли да религија и нација нису међусобно повезане. Такав став потврђује и релативно висок проценат испитаника који имају поверења у цркву и верске заједнице више него у друге друштвене и политичке институције. Више од половине испитаника се изјашњава и у прилог учешћа цркве у политичком и јавном животу и подржало би покрет или организацију која би се залагала за остваривање хришћанских вредности у друштву или политици уједињене Европе.

Истраживање, међутим, говори да већина верника у Србији сматра да је њихово конфесионално опредељење приватна а не јавна ствар и да само у ограниченој мери утиче на њихове политичке ставове. Такође, висок проценат верника није у директној корелацији с интензитетом њихових верских уверења и религиозне праксе иако значајан део упражњава традиционалне верске обичаје као што су крштење деце, обелажавање крсне славе или религиозне сахране. Истраживање је показало да постоји одређена корелација између интензитета верских уверења и традиционалних вредности али да то не утиче пресудно на њихово прихватање савремених секуларних вредности као што су поштовање људских права, грађанско друштво, либерализам, равноправност полова а тиме ни на однос према евентуалном чланству Србије у Европској унији.

На такав закључак упућују и неки други резултати истраживања, на пример отвореност према екуменском и интеррелигијском дијалогу где је проценат оних који се изјашњавају у прилог тек нешто нижи него у претходном случају. Иако се проценат прихватања грађанских вредности, екуменског дијалога и могућности чланства у ЕУ донекле разликује међу припадницима различитих конфесија, он је у свим испитиваним групама релативно висок. Ово потврђује и став већине испитаника да чланство у ЕУ не би довело до губитка верског и националног идентитета иако је такав став знатно израженији међу припадницима мањинских заједница, где се креће између 75% и 90% него код припадника већинског народа где износи око 60%. Удео оних који верују да би чланство у ЕУ довело до губљења националног и верског идентитета креће се од око 25% међу припадницима већинског народа до свега између 8% и 11% припадника мањинских заједница страхује од тога.

У целини, могло би се рећи да резултати истраживања, уз уобичајене резерве када је реч о истраживању вршеном на узорку популације, говоре да религијска

опредељења имају ограничен негативни утицај на ставове према Европској унији и вредностима на којима она почива (демократија, грађанско друштво и сл.). При томе, овај утицај је највећи међу православнима међу којима чак 40% нема поверења у ЕУ, док је то случај са 20% католика, 18% муслимана и свега 6% протестаната.⁷ Другим речима, могло би се закључити да однос према религији у Србији није значајна препрека опредељењу за улазак у Европску унију упркос релативно ниском поверењу већине испитаника према њој. Нешто је присутнија бојазан да би уласком у ЕУ дошло до губитка националног идентитета, али би ова констатација изискивала знатно детаљнију анализу од оне коју је могуће извршити на основу расположивих података. Међутим, на основу добијених резултата не би се могло закључити да страх од губитка националног идентитета пресудно утиче на генерално позитиван став према уласку у Европску унију.

⁷ Шире о томе видети у: Проф. др Зорица Кубурић, *Степен поверења грађана Србије, Религиозност у Србији 2010*, ЦЕС, Хришћански културни центар и КАС, Београд, 2010.

Религиозност грађана Србије и њихов однос према ЕУ – социолошки угао

Резиме

У овом раду анализирамо религиозност грађана Србије, уз компарацију са истраживањем из 1999. године, и њихов однос према Европској унији на основу података из истраживања које је спровео Хришћански културни центар 2010. године. Насупрот трендовима „детрадиционализације“ у постмодерним друштвима, последње две деценије у Србији је присутан процес „ретрадиционализације“, а Српска православна црква се потврђује као институција од највећег поверења. Поверење грађана Србије према ЕУ посматра се у контексту (не)поверења према другим друштвеним институцијама. Посебно се испитује однос социодемографских обележја и религиозност испитаника према ставу: а) прикључења Србије Европској унији, б) опасност од губитка верског и националног и идентитета у ситуацији прикључења ЕУ и в) екуменском дијалогу.

Кључне речи: религиозност, верски идентитет, национални идентитет, Србија, ЕУ

Ревитализација религиозности у Србији од пре две деценије, сви се слажу, била је обележена религијским традиционализмом као повратку вери предака и реафирмацији религије и пропраћена реакрагијом око традиционалне религијске институције (Врцан, 2001). После скоро полувековног изгнанства из друштвеног живота Црква је изашла у јавни простор и поново постала значајан фактор у обликовању верског и националног идентитета. Петооктобарским променама 2000. године СПЦ, као већинска црква у Србији и црква већине не само да је задржала него и ојачала своју друштвену позицију. Оно што је политичком одлуком било укинато наметањем комунистичке идеологије, вратило се на сличан, ипак мање насилан, начин. Јула 2001. године у основне и средње школе уводи се веронаука као конфесионална настава. Богословски факултет се враћа у састав Београдског универзитета, а свештеници у редове професионалне војске. Усвојен је, у шестој верзи-

ји, 2006. године Закон о положају верских заједница. Враћају се или надокнађују национализовани црквени поседи, обнављају и граде нови храмови. Видљиво је и медијски пропраћено присуство свештеника на јавним манифестацијама и политичке елите на верским скуповима.

У тумачењу повратка и ревитализације религије у Србији често се наводе два теоријска оквира. Први се односи на религију као јавну установу, а други подразумева логику самосталне, унутрашње религијске обнове која извире из саме сржи религије и цркве као божје установе и индивидуалне духовне потребе верника за побожношћу или терминалне вере (Лебедев, 2005, према Благојевић, 2009а:16). Док први нико не доводи у питање, други изазива различита, понекад супротстављена мишљења и различита тумачења исте емпиријске евиденције (Благојевић, 2009б: 97-117).

Зато на свакодневно питање колико су грађани Србије религиозни и даље није лако одговорити. Један од узрока томе је и недостатак емпиријских социолошких лонгитудиналних истраживања на репрезентативном узорку, чија је неопходност и важност више пута истицана (Ђорђевић, 2007; Радисављевић-Ћипаризовић, 2006).¹ Истраживачки пројекат „Религиозност у Србији и процес ЕУ интеграција“ из 2010. године које је организовао Хришћански културни центар (ХКЦ) у сарадњи са фондацијом Конрад Аденауер (КАС) и Центром за Европске студије у Бриселу (ЦЕС) зато је одмах добио епитет ексклузивног истраживања. Иако смо закорачили у другу декаду 21. века, реч је о првом истраживању религиозности спроведеном на репрезентативном узорку у Србији у III миленијуму.²

„...предмет истраживања био је да утврди типологију верника у Србији, њихове мотиве религиозности, однос према религији и религиозним установама, њихову перцепцију вере (религије), као и друштвену улогу Цркава и верских заједница“ (Радић, Павић, 2010: 8).

¹ Подсетимо на чињеницу да Србија једина у бившој Југославији није имала институт или одељење за социолошко изучавање религија, а нема их ни данас.

² Резултати овог истраживања објављени су под насловом: *Религиозност у Србији 2010.* уредник Андријана Младеновић, Београд: ХКЦ, СЕС, КАС, 2011. О религијској ситуацији у Србији са разних аспеката, у 11 текстова, писали су: Т. Радић, В. Павић, Д. Џалто, М. Благојевић, Д. Радисављевић-Ћипаризовић, З. Кубурић, М. Николић, А. Јовић-Лазић, Н. Милиновић и В. Марјановић.

Не само да ће резултати истраживања из 2010. год. бити реперна тачка за будућа истраживања религиозности у Србији већ поседују праву ризницу података и о односу религије према најактуелнијим друштвеним темама. У овом тексту акценат је на оним резултатима истраживања који се баве следећим питањима:

1. Религиозност у Србији (1999-2010);
2. Поверење грађана према Европској унији и другим друштвеним институцијама;
3. Став о прикључењу Србије у ЕУ;
4. Став о страху испитаника од губљења верског и националног идентитета;
5. Став према екуменском и интеррелигијском дијалогу.

1. Религиозност у Србији (1999³-2010)

За детектовање евентуалних промена у религиозности грађана Србије у првој деценији 21. века упоредићемо неке резултате из два наведена истраживања који се односе на а)конфесионалну и религијску самоидентификацију верника, као и б) традиционалну и в)актуелну религиозност. 4

Конфесионална самоидентификација

Конфесионална припадност је шири појам од религиозности и значи признавање и пристајање уз конкретну вероисповест без обзира на личну (не)религиозност.

„Конфесионална припадност, као шири појам од класичне религиозности, може значити: (1) актуелну везаност за конкретну веру и тиме актуелну особну религиозност; (2) традицијску повезаност са одређеном вером, услед поистовећивања религије и етноса, без личне религиозности, али с јасном свешћу о конфесионалној позадини, и (3) признавање вероисповедног порекла, 'религије по рођењу' ('религије дедова и очева'), упркос помањкању разложне свести о томе и сопствене религиозности (Ђорђевић 2007б, 652).“

³ Истраживање религиозности из 1999. године је био део обимног омнибусног пројекта у коме су учествовали сарадници Института за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, и резултати су објављени у студији *Србија на крају миленијума: разарање друштва, промене и свакодневни живот*, 2002. Део посвећен религиозности анализира је Д. Радисављевић-Пипаризовић.

⁴ С једне стране, околност да су оба истраживања рађена на репрезентативном узорку повећава њихову упоредивост, а с друге стране, свесни смо извесног ограничења у компарацији, јер се у старијем истраживању (1999) религиозност анализира само на основу десетак одабраних индикатора.

Према резултатима, сада већ старог пописа, из 2002. године грађани Србије су се у 95% случајева конфесионално изјаснили. Према истраживању из 2010. године 93% испитаника се конфесионално изјашњава, што је идентично и истраживању из 1999. године – 93,5%. Од тога је 77% православних, католика 8,6%, оних који припадају евангелистичкој или некој другој протестантској цркви је 0,8%, муслимана 6,2%, будиста 0,2%, док оних који не припадају ниједној цркви нити верској заједници има 6,6%.⁵

Религијска самоидентификација, такође, спада у тзв. слабе индикаторе религиозности, али је уједно најчешће коришћен показатељ у истраживањима. За податке из 1999. извршили смо, због прегледности, сажимање тако да уверене и некомформистичке вернике третирамо као религиозне, колебаљиве и равнодушне као неопредељене, а толерантно и борбено нерелигиозне као нерелигиозне. Тако је религиозних било око 60%, неопредељених је била једна петина (21%), а нерелигиозних нешто мање од једне петине испитаника (19%). Наша очекивања су била да ће се у будућности неопредељени, који обично представљају групацију која ће се под утицајем различитих констелација друштвено-културних односа, као и разлике у личним диспозицијама и даљој социјализацији (учењу верског понашања), разврстати на супротним половима континуума верник – није верник (Радисављевић-Ћипаризовић, 2006: 67). Управо то се и догодило, јер према истраживању из 2010. године, број религиозних је увећан на 78%, али је неопредељених чак 5 пута мање (4%) у односу на 1999. год., док је број нерелигиозних, у односу на исти период врло мало умањен 14%.

⁵ Исламска, јудаистичка, католичка и протестантска група нису обухваћене у репрезентативном узорку бројем који омогућава све анализе (у складу са величином тих група у популацији), добиле су бројчану допуну кроз додатни квотни узорак (више о узорку в. Радић, 2011:10).

Какав је Ваи однос према религији? Да ли сте Ви лично (у %)

Табела 1.

Модалитет	1999.	2010.*
Религиозни	59	78
Неопредељени и равнодушни	21	4
Нисте религиозни	19	14

Напомена: табела је дата у заокруженим %

* из Опште религијске самодекларације испитаника у Србији

1. *Србија крајем миленијума* (Београд, Нови Сад и Ниш) 1999. године (Радисављевић-Ћипаризовић 2006);

2. *Религиозност у Србији 2010.* (ХКЦ, 2011).

У новијем истраживању декларативна религиозност је испитивана двоструко, преко опште и прецизније скале самоидентификације. Уверених верника који прихватају сва учења вере је било испод трећине испитаника (27,8%). То су декларативно учрковљени верници. Религиозних, који не прихватају сва учења вере било је испод петине испитаника (16,4%). Традиционалних верника је било највише скоро 40%. Када саберемо ова три типа религиозних, добијамо чак 83,3%, што је такође прецењена религиозност.

Табела 2. Прецизнија религијска самодекларација 2010. у %

Прецизнија религијска самодекларација	%
Уверени верник и прихвата сва учења вере	27,8
Религиозан/на, али не прихвата све што га/је сопствена вера	16,4
Традиционални верник, учествује у обредима и поштује обичаје	39,1
Размишља о томе, али није сигуран да ли верује или не	3,9
Равнодушан према религији	2,3
Није религиозан али нема ништа против религије	8,3
Није религиозан и противник је религије	2,1
Тотал	100,0

Конфесионална, црквена или класична религиозност одбацује субјективну религиозност без црквености.

„Класична религиозност подстиче практиковање побожности у одговарајућим религијским установама, храмовима, као и развијање осећаја припадности вери и организацији; она претпоставља лично препознавање у религијским терминима, јавно испољавање на религијски и црквено задат начин и усвајање темељних веровања догматског учења дотичне религије или конфесије. Типолошки представник класичне религиозности је тзв. црквени верник – предани верник и еклезијално побожан – који би требало да целим бићем припада својој, националним и породичним стаблом наслеђеној религији и цркви (Ђорђевић 2007а, 492).“

Традиционалну религиозност смо пратили преко индикатора: крштавања деце, слављења верских празника и црквеног погребца. Поред конфесионалне и традиционалне религиозност не само да је остала на очекивано високом нивоу већ се и мало повећала.

Табела 3. Традиционална везаност за цркву и религију у %

Индикатори	1999.	2010.
Крштавање деце	84	87
Слављење верских празника	87	92
Црквени укуп	86	87

1. *Религиозност и традиција* (Београд, Нови Сад и Ниш) 1999. године (Радисављевић-Ћипаризовић 2006);
2. *Религиозност у Србији 2010* (ХКЦ, 2011).

Актуелна везаност за цркву и религију

У индикаторе црквености спадају: учествовање на Литургији, одлазак у цркву или храм, редовна молитва, пост, исповедање, причешћивање. Ако је црквени верник онај ко мање-више редовно иде на литургију/мису/клања џуму, редовно посети, редовно се моли ван цркве... црквено религиозних има око 10%. Овде су проценти очекивано осетно мањи, али се и у актуелној религиозности уочава раст у свим индикаторима (редовна посета литургији од скоро 10%, у цркву/храм чешће од 1 недељно иде 4,1% док одлази 8,7% одлази једном недељно у цркву – значи да око

13% испитаника 1 недељно одлази у своје храмове. Свакодневна молитва је скоро дупло повећана, што се односи и на редовни пост.⁶

Табела 4. Елементи религиозног понашања и удруживања у %

Индикатори	1999.	2010.
Литургија – скоро сваки пут	2,1	9,8
Одлазак у цркву једном недељно	-	12,8
Свакодневна молитва	15,9	27,4
Редовни пост	16,8	27,4

1. *Србија крајем миленијума* (Београд, Нови Сад и Ниш) 1999. године (Радисављевић-Ђипаризовић 2006);

2. *Религиозност у Србији 2010.* (ХКЦ, 2011).

На основу ових података можемо да кажемо да се ревитализација религиозности и слика верника изменила највише у ранијем периоду од 80-их до краја 90-их година. У посматраној декади 1999-2010. године само је потврђен тај тренд.

2. Поверење грађана у ЕУ и друштвене институције⁷

Уопштено говорећи, поверење грађана у институције било које врсте није било велико. Али ако би се издвојили само резултати који говоре о релативно великом проценту неповерења када се ради о Европској унији, НАТО пакту или Уједињеним нацијама дошли бисмо сигурно до погрешног закључка уколико не упоредимо степен (не)поверења према неким од кључних институција саме државе Србије, као што су војска, полиција, здравствени систем, политичке партије или скупштина. Чак је поверење у Европску унију значајно веће него у неке од наведених институција (од 18 наведених институција ЕУ је на 10. месту по поверењу).

Поверење у институције имало је 6 модалитета: 1 веома велико, 2 велико, 3 не баш велико, 4 никакво, 5 без одговора и 6 не знам. Због мање и аналитичније

⁶ Различите вере и конфесије подразумевају различита правила поста.

⁷ Укрштања у SPSS-у и табеле бр. 5-11 урадио Р. Перовић.

табеле саставили смо модалитете 1 и 2 у поверење, а 3 и 4 у неповерење, а 5 и 6 у не знам. Искључили смо б. о. и не знам, и добили следећу прегледнију табелу.

Табела 5. Поверење грађана према Европској унији и другим друштвеним институцијама у %

Поверење у институције	Има поверење	Нема поверење	Тотал
1. Поверење у Цркву	60,8	39,2	100,0
2. Поверење у образовно-васпитни систем	49,2	50,8	100,0
3. Поверење у војску	42,9	57,1	100,0
4. Поверење у здравствени систем	36,0	64,0	100,0
5. Поверење у организације за заштиту ж. средине	33,1	66,9	100,0
6. Поверење у полицију	32,9	67,1	100,0
7. Поверење у систем социјалног осигурања	23,0	77,0	100,0
8. Поверење у правосудни систем	22,7	77,3	100,0
9. Поверење у јавне службе	20,9	79,1	100,0
10. Поверење у Европску унију	20,6	79,4	100,0
11. Поверење у Уједињене нације	16,5	83,5	100,0
12. Поверење у велика предузећа	16,0	84,0	100,0
13. Поверење у власт и државну управу	13,7	86,3	100,0
14. Поверење у Скупштину	12,5	87,5	100,0
15. Поверење у синдикате	11,4	88,6	100,0
16. Поверење у штампу	8,9	91,1	100,0
17. Поверење у НАТО	8,6	91,4	100,0
18. Поверење у политичке странке	6,4	93,6	100,0

Поверење у Цркву је највеће – 60,8% испитаника. Моралним и идеолошким арбитражама СПЦ се верује, најчешће натполовичном већином, о чему сведоче бројна пропитивања расположења јавног мњења последњих година у Србији.⁸ Овакву позицију не угрожавају ни негативна поступања духовника, јер се сагледавају као индивидуална понашања, док је Црква и даље један од потпорних стубова срп-

⁸ Највише се верује мантији и униформи <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Najvishe-se-veruje-mantiji-i-uniformi.lt.html>.

ског етноса (Топић, Тодоровић, 2011:78). Следе поверење у образовно-васпитни систем скоро 50% и поверење у војску скоро 43%. Група институција у које грађани имају какво-такво пристојно поверење су организација за заштиту животне средине и полиција око 33 %. Следе институције: правосудни систем око 23%, јавне службе и Европска унија око 21%. Грађани Србије још мање верују Уједињеним нацијама, око 17%, великим предузећима 16 %, власти и државној управи око 14%, Скупштини 12,5% и синдикатима 11%. Најмање поверења грађани имају у штампу и НАТО, око 9%, док је на последњем месту поверење у политичке странке око 6%. Жене имају више поверења у Цркву од мушкараца (м 59,1% : ж 62,4%), обрнуто је када је реч о поверењу у Европску унију (м21,4% : ж 19,9%) и нпр. НАТО (м 9,5% : ж7,8%). Обрнуто, жене имају веће поверење у образовни систем од мушкараца (м 44,4% : ж53,7%), али скоро нимало поверења у политичке партије (м 7,9% : ж 4,9%). Ови трендови се могу објаснити општим неповерењем у институције до ког је дошло током периода ратова, друштвеног, културног и политичког слома деведесетих као и транзиције која је потом уследила, што је све допринело урушавању система вредности и институција. Већина грађана Србије има јасно сећање на НАТО бомбардовање, а политичке партије, уз штампу која није независна, више су окренуте борби за власт него брзи за грађане што жене посебно јасно детектују.

3. Став грађана о прикључењу Србије ЕУ

Актуелни пројекат *европских интеграција* обухвата политичке, економске и културне процесе усмерене на изградњу „заједничког европског дома“ (Суботић 2007, 7). Европа је одлучила да из текста свог Устава⁹ изостави помињање хришћанског наслеђа и хришћанских вредности, задржавајући се на одредби која наглашава „културно, религијско и хуманистичко наслеђе Европе“. У основи оваквог става лежао је страх од дискриминације свих који немају осећај припадности хришћанској традицији и одступање од формуле јединство у различитости, која детерминише ЕУ. Почетком двадесет и првог века, док европски грађани и сами преиспитују домете либералне демократије, јачају нетрпељивости између европских

⁹ Први Европски устав потписали су 29. октобра 2004. године у Риму шефови држава и влада чланица ЕУ. Лисабонски уговор (редукован Европски устав који је одбачен на референдумима у Француској и Холандији 2005. године) потписан је 13. децембра 2007. године. Ступио је на снагу 1. децембра 2009. године, након што га је ратификовала последња земља-потписница, Чешка.

„староседелаца“ и све бројнијих имиграната исламске вероисповести неспремних на прилагођавање формалном секуларизму, бележи се пораст религијских веровања и утицај религијских институција. Проширивање источних граница европски секуларизам је сучелио и са израженим верским идентитетом нових чланица (Бугарска и Румунија) и земаља „Западног Балкана“¹⁰, кандидата за чланство у „европском клубу“. И док су високорелигиозној католичкој Хрватској широм отворена врата за улазак у ЕУ, мултиконфесионална Србија за сада тим путем иде „влаком без возног реда.“¹¹

Ево резултата истраживања из 2010. године о ставу грађана према прикључивању Србије ЕУ: Већина грађана 54,1% је тада желела да Србија постане чланица ЕУ, док је испод трећине испитаника 28, 5% било против. Велика је уједначеност у одговорима по полу, само нешто више жена је одговорило је потврдно 51,1 % од мушкараца 48,9 %. Једино су неодлучну опцију «и да и не» жене прихватале и знатно већем % (м 38,8: ж 61,2) , а слично се поновило и са одговором «не знам» (м 39,8: ж 60,2). Уједначеност у одговорима се исказала и по областима у Београду је 55,4%, у Војводини 56,5%, а у централном делу Србије 52, 3%.

Табела 6.

Испитаник жели да се Србија прикључи ЕУ	%
Да	54,1
Не	28,5
И да и не	2,3
Не знам	15,1
Тотал	100,0

Да бисмо видели какав је став религиозних о овом питању, укрстили смо варијаблу религиозности и варијаблу жели да се прикључи ЕУ, јер се управо верници „сматрају особама које на неки начин коче процесе евроинтеграције“ (Радић, 2011: 8).

¹⁰ Западни Балкан је вештачки створен појам у функцији промене имица целог региона- збирно име за скуп држава, које нису у Европској унији, а географски се налазе на Западном Балкану: „ex Југославија -Словенија + Албанија = Западни Балкан“ (Павловић 2010,92).

¹¹ Истимени назив југословенског филма Вељка Булајића снимљеног 1957. год.

Помало изненађује податак да су укључењу у Европску унију најнаклоњенији тзв. традиционални верници скоро 89%. Следе амбивалентни према Цркви око 67%, убеђени атеисти око 60%, а изнадполовичан афирмативан одговор дали су и религиозни око 54% и нерелигиозни 51%. Ово је је очигледан доказ да верници нису били против евроинтеграција 2010. год.

Табела 7. Религиозност према: Испитаник/ца жели да се Србија прикључи ЕУ у %

Модалитети	Да	Не	И да и не	Не знам	Тотал
Религиозна особа	54,1	29,2	2,2	14,5	100,0
Нерелигиозна особа	51,0	30,1	4,4	14,5	100,0
Убеђени атеиста	59,2	13,8	2,4	24,5	100,0
Амбивалентан је према институцији Цркве, не баш религиозан	66,7	23,0	,0	10,3	100,0
Верује у нешто, али нејасно је шта	47,3	41,9	,0	10,7	100,0
Традиционални верник	88,7	11,3	,0	,0	100,0
Остало	61,2	28,5	,0	10,3	100,0
Не зна	40,1	23,2	,0	36,7	100,0

4. Колики је страх испитаника од губљења верског и националног идентитета

Није спорно да се верски и национални идентитет прожимају, да утичу један на други поготово на простору Западног Балкана где се додирују, укрштају и мешају три цивилизацијска круга: византијско-православни, западноевропски (католичко-протестантски) и отоманско-исламски. Управо зато треба се подсетимо на мудре и умерене речи В. Јеротића.

„Најважнији задатак који стоји пред српским народом данас, а и у будућности, јесте паметно и срећно пролажење између Сциле лошег конзервативизма: лош национализам, окамењена православна традиција, манихејски постављена између Бога и сотоне, негативан став који заузима према екуменизму, услед апсолутног непознавања, како других вероисповести хришћанске религије, тако непознавања других религија (пре свега ислама) и то као последицу ксенофобије људи који не индивидуирају, нити се обожују и, Харибде- губитка свога верског и националног идентитета, упловљавање у светско море без крме, једра и боје свога брода, уз реал-

ну опасност (појачану slabим наталитетом) ишчезавања народа са историјске сцене“ (Владета Јеротић, 2002).

Идентитет као социолошки појам представља везу између појединца и неке посебне категорије или групе људи. Он почива на опажању истоветности и истовремено подразумева разликовање од других (Г. Дејзингс, 2005). Вишеструкост идентитета значи да сваки појединац припада различитим групама, према којима осећа лојалност, а које су важне за изградњу његовог идентитета (родни, религијски, класни, сталешки, професионални, породични, национални итд. идентитет). Национални идентитет спада у најбитнији и најсвеобухватнији колективни идентитет. За Р. Парка национални идентитет представља самосвест неког народа о себи која га истовремено одваја од других група (према Цвитковић, 2005: 85). Нације (и конфесије) су „замишљене заједнице“ и прихватају систем вредности који помаже групном идентитету. Појам „замишљене заједнице“ односи се на све веће заједнице од оних које омогућују контакт face to face. Наглашен повратак националном и професионалном идентитету, крајем 20. и почетком 21. века, објашњава се и као реакција на процес модернизације (Т. Ериксен). Национални идентитет може склизнути у национализам, што је посебна опасност у мултинационалном и мултиконфесионалном друштву. Р. Биговић, професор Православног богословског факултета у Београду, сматра да постоје више него озбиљни разлози да се модел *држава-нација* и *вера-нација*, стави под знак питања.

Православна црква је осудила етнофилетизам још давне 1872. године, али се у стварности ни до данас није ослободила секуларизованог и безбожног националромантизма, што представља својеврсну „еклисиолошку болест“ (Р. Биговић, 2010).

Охрабрујуће је да убедљива већина, скоро 65% испитаника сматрала да прикључивањем ЕУ не би изгубили ни верски ни национални идентитет, док је 15-ак % имао страх од губитка ових идентитета. Само 1% је мислио да би тиме изгубили верски али не и национални, док 7,3% сматра да би био угрожен национални, али не и верски идентитет. Жене су процентуално биле нешто оптимистичније од скептичних мушкараца у свим опцијама: У случају прикључења Србије ЕУ не бисмо изгубили свој идентитет, верски и национални, сматрале су изнадполовично жене 52,8% и исподполовично мушкарци 47,2%. Да бисмо изгубили верски, али не и национални идентитет сматрало је око две трећине мушкараца 68,2% и скоро једна

трећина жена 31,8%. Да у случају евроинтеграција губимо национални, али не и верски идентитет мислило је 52,5% мушкараца и 47,5% жена, док страх од губитка оба идентитета имало скоро 55% мушкараца и око 45% жена.

Табела 8. Став испитаника о опасности од губљења верског и националног идентитета у %

Став о опасности од губљења верског и националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији		
	Н	%
Изгубићемо верски идентитет али не и национални	12	1,0
Изгубићемо национални али не и верски	88	7,3
Изгубићемо и верски и национални идентитет	177	14,6
Нећемо изгубити ни једно ни друго	783	64,8
Не знам	148	12,3
Тотал	1207	100,0

5. Став грађана према екуменском и интеррелигијском дијалогу

Међурелигијски дијалог спада у посебан вид разговора. Једна од главних претпоставки таквог дијалога јесте постојање јасне границе – традицијске, културне, повесне, конфесионалне – између учесника у разговору. Претпоставља се да сваки учесник има потребну свест и знање о верској традицији којој припада. Као последица секуларизације и модернизације, у нашем случају и наметнуте атеизације, често се наводи баш недостатак свести о властитој традицији – о културном, цивилизацијском, али и теолошком, етичком утемељењу. С друге стране, претерано затварање у уско схваћене границе свог религијског или етничког идентитета – с идејом да само она може пружити апсолутне одговоре на сва питања: од Бога, породице, васпитања, доводи до нетолеранције и сукоба. Кад је реч о сусрету и дијалогу између религозних појединаца и религијских заједница, боље разумевање саговорника може се остварити само кроз лични, непосредни разговор с њима, а никако кроз разговор о њима. Главна разлика између објективног, научног истраживања религије и узајамног дијалога међу религијама је у томе што учесници у интерконфесионалном дијалогу, за разлику од научника који студирају њихове традиције, не морају нужно бити неутрални. Напротив, од њих се и очекује да изразе своје најдубље вредносне судове и ставове. У сваком међурелигијском дијалогу се не може

приступити с унапред утврђеним, крутим и површним претпоставкама о томе где се треба, а где не треба сложити са саговорником (Милан Вукомановић, 2001).¹² Ђуро Шушњић, бард српске социологије религије, из методолошких разлога, верски дијалог разматрао је на четири аналитичке равни:

1. дијалог између верника исте исповести (нпр. дијалог између православних верника међусобно);
2. дијалог између припадника различитих хришћанских вероисповести (нпр. дијалог између католика, православних и протестаната);
3. дијалог између верника различитих вера (нпр. дијалог између будиста, хришћана и исламских верника), и
4. дијалог између верника и оних који не верују (или са онима који су неодлучни, односно равнодушни према вери).¹³

Кад бисмо их појединачно анализирали, на сваком нивоу би се не само могло већ и требало учинити више.

Резултати истраживања 2010. год. показују да су се и у овом случају грађани натполовично, око 53%, залагали за дијалог цркава и верских заједница. Нешто више од једне десетине испитаника се противило екуменском и интеррелигијском дијалогу. Забрињавајуће је што скоро једна трећина није знала одговор на ово питање. Жене су нешто мало више одобравале ову врсту дијалога од мушкараца (м 48,3: ж 51,7), али су одговори били у суштини врло уједначени по полу и другим социо демографским обележјима.

¹² види М. Вукомановић у *Свето и мноштво*, 2001.

¹³ види Ђ. Шушњић (2001) „Верски дијалог и толеранција: драма разумавања“ у *Религије Балкана: сусрети и прожимања*.

Табела 9. Испитаник/ца подржава екуменски и интеррелигијски дијалог у %

Подржава екуменски дијалог	%
Да	53,2
Не	12,5
Не знам	34,3
Тотал	100,0

По областима, у Београду је 63,5% испитаника подржавало екуменски дијалог, у Војводини 49,2% и у Србији 51%.

Табела 10. Подржава екуменизам по областима у %

	Да	Не	Не знам	Тотал
Београд	63,5	7,8	28,7	100,0
Војводина	49,2	14,7	36,1	100,0
Србија	51,0	13,3	35,8	100,0

Када смо укрстили варијабле оних који су религиозни са подршком екуменизму и дијалогу – двотрећински око 75% подржавају екуменски дијалог амбивалентни према институцији цркве/верске заједнице. Религиозни су изнадполовично одговорили потврдно око 55%, а нерелигиозни исподполовично 48%. Највише против екуменског дијалога имали су атеисти 28,1%.

Табела 11. Религиозност према: подржава екуменски и интеррелигијски дијалог у %

Религиозност према подржава екуменски дијалог	Да	Не	Не зна	Тотал
Религиозна особа	54,7	12,3	33,0	100,0
Нерелигиозна особа	48,0	11,9	40,1	100,0
Убеђени атеиста	42,1	28,1	29,8	100,0
Амбивалентан је према институцији Цркве, не баш религиозан	74,9	17,2	7,9	100,0
Верује у нешто, али нејасно је шта	56,7	10,7	32,5	100,0
Традиционални верник	49,4	10,2	40,3	100,0
Остало	66,7	,0	33,3	100,0
Не зна	29,1	2,2	68,7	100,0

Уместо закључка

Познато је да закључци социологије религије страховито брзо застаревају, због сложености проблема и динамичности ситуације, и да је узалуд давати прогнозе или изигравати пророка (Јукић, 1991:8). Истраживање из 2010. године је створило драгоцену искуствену евиденцију не само о религиозности већ и о бројним питањима односа религије и друштва у Србији. Слика верника се изменила највише у ранијем периоду од 80-их до краја 90-их година. У посматраној декади 1999-2010. године само је потврђен тај тренд повећане религиозности у Србији. Недвосмислено је установљено да религиозно изјашњени грађани Србије нису 2010. године били против евроинтеграција, с којим би се суочили без ксенофобичног страха од губитка националног и верског идентитета, прихватајући европске вредности, и залажући се за екуменски и интеррелигијски дијалог. Ипак, не можемо да не кажемо да би вероватно сви ови одговори били неповољнији да је истраживање рађено сада, крајем 2011. године, због сложене и деликатне ситуације у којој се Србија и њени грађани налазе заиста предуго. Ако је тачна народна пословица „без невоље нема богомоље“, Цркве и верске заједнице овог простора у наредном периоду очекује пуно посла.

Литература

Blagojević, Mirko.2009a. O sociološkim kriterijumima religioznosti: koliko ima (pravoslavnih) vernika danas. *Filozofija i društvo*, 20 (1): 9-36.

— 2009b. Revitalizacija religije i religioznosti u Srbiji: stvarnost ili mit. *Filozofija i društvo*, 20 (2): 97-117.

— 2011. Актуелна религиозност грађана Србије. У *Религиозност у Србији 2010.: истраживање религиозности грађана Србије и њиховог става према процесу европских интеграција*, уредник Андријана Младеновић, стр.43-72. Београд: Хришћански културни центар: Центар за европске интеграције: Фондација Конрад Аденауер,

Биговић, Радован. 2010. *Црква у савременом свету*, Београд, Службени гласник.

Vrcan, Srđan. 2001. *Vjera u vrtlozima tranzicije*, Split, Glas Dalmacije; Revija dalmatinske akcije.

Vukomanović, Milan. 2001. *Sveto i mnoštvo*, Beograd: Čigoja štampa.

Ђорђевић, Драгољуб Б. 2007. *Муке са светим*, Ниш: Нишки културни центар.

———. 2007a. Religioznost. U *Sociološki rečnik*, priredili A. Mimica i M. Bogdanović, 491–93. Beograd: Zavod za udžbenike.

———. 2007b. Veroistovest., U *Sociološki rečnik*, priredili A. Mimica i M. Bogdanović, 652. Beograd: Zavod za udžbenike.

Dejzings, Ger. 2005. *Religija i identitet na Kosovu*, Beograd: XX vek.

Јеротић, Владета. 2002. *Приближавање Богу*, Ниш: Просвета.

Jukić, Jakov. 1991. *Budućnost religije*. Split: Matica Hrvatska.

Pavlović, Senka. 2010. Građevina nedovršenog: problem identiteta Zapadnog Balkana. *Međunarodna politika* LXI (1138): 91-102.

Radisavljević-Ćiparizović, Dragana (2006) *Religioznost i tradicija: vezanost za religiju i crkvu u Srbiji na raskršću milenijuma*, Beograd, Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja.

———. 2002. Religija i svakodnevni život: vezanost ljudi za religiju i crkvu u Srbiji krajem devedesetih. *Srbija krajem milenijuma: razaranje društva, promene i svakodnevni život*, priredili S. Bolčić i A. Milić, Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta.

Радић, Таџјана, Павић, Верица. 2011. Увод у студију. У *Религиозност у Србији 2010.: Истраживање религиозности грађана Србије и њиховог става према процесу европских интеграција*, уредник Андријана Младеновић, стр.8-12. Београд: Хришћански културни центар: Центар за европске интеграције: Фондација Конрад Аденауер.

Topić, Martina, Todorović, Dragan. 2011. Religious identity in Serbia and Croatia: failure or advantage in building the European identity. U *Antropologija religije i alternativne religije*, uredio

Danijel Sinani, str. 67-121. Beograd: Srpski genealoški centar; Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta.

Cvitković, Ivan (2005) Sociološki pogledi na naciju i religiju, Sarajevo: Des.

Šušnjić, Đuro (2001) Verski dijalog i tolerancija: drama razumevanja. *Religije Balkana: susreti i prožimanja*, Beograd: BOŠ.

Протојереј-ставрофор
проф. др Радован Биговић
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет

Православна црква и европске интеграције

Данас Православна црква егзистира у једном, радикално новом свету. Нес-тала су тзв. „православна“ царства и државе. Донедавно „православним светом“ се означавао Балкан и Источна Европа. За већину западњака тај свет није припадао Европи већ Оријенту. Са њим су поистовећивани „деспотизам“, „мрачњаштво“, „конзерватизам“, „тиранија“ и „заосталост“. Стицајем многих трагичних историј-ских околности у 20. веку, а и услед великих миграција, велики број православних је напустио свој завичај настањујући се широм света. Православна Црква сада по-стоји на свим континентима. Исти је случај и са Српском православном Црквом. Православље је данас и у географском смислу светски феномен. Оно се сусреће са једним светом и етосом који је изнедрила западноевропска цивилизација, тј. като-личка и протестантска Европа. За њих је тај свет био вековима и туђ и непријатељ-ски. Данас то постаје њихов свет у свакодневном животу. Источнохришћански народи теже том свету као жељеном идеалу. Истина има и отпора, али су они више идеолошке природе. У свакодневном животу разлике скоро и да не постоје, сем на нивоу животног стандарда. Народи Источне Европе определили су се да са народи-ма Западне Европе изграђују заједнички европски дом.

После слома комунистичких (реалсоцијалистичких) режима у Источној Европи и на Балкану, православље се обнавља, регенерише и ревитализује тако да се с правом може говорити о својеврсној „ренесанси“ православља крајем 20. и почетком 21. века. Тешко је рећи шта је условило тај препород: велика друштвена криза, рат на просторима бивше Југославије, слабости других друштвених субјекта-та, властита мисија, савремена неопатристичка теологија која значи исто што и свеж ваздух за кућу која није предуго проветравана, или је реч о дару и чуду Божијем? Но и поред тога, тешко је не приметити да се Православна црква налази у неком чудном стању: напред не може, назад нема куда. Очигледно је да се суочава са великим искушењима и изазовима, споља и изнутра. На унутрашњем плану то су

питања идентитета Цркве, улога лаика у Њој, јединство међу помесним православним Црквама и институционална организација коју намећу нове, промењене историјске и друштвене околности. На спољашњем плану ту су питања: екуменизма, интеррелигијског дијалога, генетичког инжењеринга, информационе и биотехнологије, екологије, европских интеграција, глобализма.

„Глобализација“ и „европске интеграције“ нису примарна питања и од суштинског значаја за Цркву, али су изазови које не може да игнорише. То су проблеми који изискују црквени став и тумачење јер муче већину Европљана и људи у свету. На социолошком плану постоје „глобалисти“ и „антиглобалисти“, „еврооптимисти“ и „евроскептици“, они који а priori прихватају и они који панично негирају и одбијају ове феномене.

„Глобална“ димензија Цркве

Европске интеграције и глобализација света нису идеје које су туђе (или не треба да буду туђе) Цркви. Ма колико звучало чудно, али је оправдано тврдити: глобализација је иманентна самој природи Православне цркве. Хришћански Бог, Света Тројица није племенско и национални божанство већ Бог „глобалне“ љубави и бриге за цео свет, за све што је створено. Сва Христова дела у историји имају универзално и глобално значење, свечовечански и свекосмички значај. Све што Црква има, што она јесте и што треба да чини има глобалне хоризонте. Црква је „шира од небеса“ (древна богослужбена химна). Она обухвата све што постоји, али ничим не може бити обухваћена. Под кров Цркве могу стати сва племена, нације и народи света, али Она не може да се поистовети ни са једним. Црква јесте најчвршће и најсмисленије *јединство* и *интеграција*. Чланове Цркве сједињује како каже грчки филозоф и теолог Христо Јанарас „прихватање призива који из корена мења њихов живот: он индивидуе и фрагментарне монаде претвара у јединствено тело, у Цркву“. Њихово сабрање се не исцрпљује у једноставном скупу и није тренутан, случајан догађај. Они живе као Црква, као јединствено тело живота причешћују се „браћа“— као браћа која црпу постојање из исте матрице—бивају чланови једног органског, живог тела.¹ Велики оци и учитељи Цркве говоре о „космичкој Литургији“, тј. пла-

¹ Јанарас Х., Азбучник вере, Беседа, Нови Сад, 2000. стр. 180.

ну Божијем да цео свет постане Црква. Јединство и „глобална“ природа Цркве не ограничава се само на њене чланове, већ се простире на сву творевину, на сферу свеукупног.² Православна Црква се свакодневно моли за: „мир свега света“ и „сједињење свих“. Литургија се служи за цео свет. „Твоје од Твојих Теби приносећи због свега и за све“ (молитва узношења). Кроз причешће Телом и Крвљу Христовом, сваки верник постаје Христов, али и „глобални сутелесник, сједињујући се са свима онима које је Христос обухватио својом безграничном љубављу, измирује се и усклађује са светом, са целокупном творевином“.³ Дух Свети је „свуда присутан“ и „све испуњава“. Нови завет, тј. Откривење Јованово се завршава визијом (виђењем) „новог неба и нове земље“(Отк. 21,1). У православном хришћанском искуству у свету ништа не може да постоји само за себе-изоловано. Све што постоји за своје постојање потребује друго. Свака изолација за последицу би имала смрт. То искуство потврђује и наука. Зато хомистичка слика света данас изгледа најуверљивија. Надахнути тим искуством поједини православни мислиоци (Достојевски, Св. Николај Велимировић и др.) знатно су пре савремених „мондијалиста“, „космополита“, „глобалиста“ говорили о „свечовечанској заједници“, „свечовечанском братству“. Томе треба да претходи „свечовечанско образовање и васпитање“, које би обликовало тип човека са свечовечанском бригом, тугом, осећањем и љубављу. Сви људи имају истог творца, исту људску природу, припадају истоме свету као и ми, живе од истог света као и ми. Зато Св. Климент Александријски каже: „После Бога, сматрај сваког човека за бога“.

Ако се остане само на овој тврдњи, могао би да уследи приговор да је ту реч само о једном надисторијском, романтичарском црквеном ставу који реално историјско искуство демантује. Приговор је оправдан. Свет је на емпиријском плану (чак и хришћани) подељен. Наше време као и целу историју обележавају поделе, сукоби, деобе, сурови ратови. Суровији но икада пре јер је технологија злочина усавршена до неслућених размера. То је трагедија греха. Свет ће због тога такав остати до краја историје. „Јединство света-свет као „глобално село“ није *датост*, већ процес, задатост, крајњи циљ. Јединство Цркве и јединство човечанства у потпуности

² Зизијулас Ј., Евхаристијско виђење света у зборнику „Православна теологија“, Београд, стр. 18-20.

³ Јанулатос А. Глобализам и православље, Београд, 2002. стр. 37.

ће се подударати само у пуноћи Царства Божијег, а никако раније“.⁴ Али ово не треба да значи капитулацију хришћана пред стихијама зле воље и одустајање од напора за самопостојање, миран суживот, братски однос и сарадњу различитих људи, независно од њихове верске, расне, националне, културне и језичке припадности.

Црква има задатак да изграђује „свечовечанску заједницу“, „цивилизацију љубави“. Од тог циља не треба одустати и кад нема конкретних резултата. У супротном, Црква би изневерила саму себе. Сви „глобалисти“, „мондијалисти“, „космополите“ у Цркви имају искреног пријатеља и савезника, иако се не слаже увек са њиховим идејним темељима.

Ово не доводи у питање ни постојање конзервативних, десничарских група и појединаца унутар саме Цркве. Задатак Цркве није, дакле, да негира „европске интеграције“ и „глобализацију“ света, већ да их тумачи и објашњава, да се храбро хвата у коштац са патологијом модерних друштава, чувајући се тако да и сама не буде увучена у „кодове“ савремене потрошачке идеологије прогреса.

Европски континент и цео свет се данас интегришу невероватном брзином. У том и таквом свету Црква мора да пронађе свој *modus vivendi*. Њихов међусобни однос треба да буде антиномичан. Црква је у свету, али није од света. Она не може да се апсолутно поистовети ни са једним политичким пројектом, ма какав и колико савршен био. Не може да се идентификује ни са једним типом државе, али може да подржи и охрабри оне који се залажу за државу утемељену на начелима слободе, права, правде, недискриминације, која штити људска права, слободе и достојанство, која се бори против мита, корупције, трговине људима, дроге, тероризма. Црква треба да буде својеврсна „опозиција“ свакој власти, тј. држави. Она не може бити против државе, али треба да је „демистификује“ и да јој одриче оно суштинско, придајући јој само условну и релативну вредност. Од ње се очекује демистификација „нације“, „новца“, „секса“ и свих других митова и божанстава, и указивање да све треба да буде у функцији човека па и држава, а не обратно.

⁴ Мајендорф Ј. *Јединство Цркве и јединствочовечанства* у зборнику „Хришћанство и европске интеграције“, Београд, 2003. стр. 281.

Православна црква саморазумева себе као *конститутивни* фактор Европе. Православље није страни елемент у географском, политичком, религијском и културном простору који се зове Европа, нити га таквим треба сматрати. „Ми смо Европа пре Европе“ (митрополит Јован Зизијулас). Колевка европске културе је Грчка, Балкан. Преко Балкана су вековима културна и цивилизацијска добра европског Истока усмеравана према Западу и обратно. Ту су се укрштали путеви: север-југ, исток-запад Европе. Европу није нико тако лепо дефинисао као Пол Валери: „Европљанин није одређен расом, ни језиком ни нацијом, пошто је Европа домовина многих језика, националности и традиције... Европљанин је свако ко је прегрмео романско поимање правде, ко је добро разумео грчко образовање и ко је прихватио и усвојио хришћанско учење“. Првојерарх Православне цркве у Албанији архиепископ Анастасије сматра да је Европа незамислива без православних народа и њихових култура. „Рим, Атина и Јерусалим представљају троделни темељ европског духовног живота“.⁵ Свакако да удео словенских, германских и других култура у Европи није мали и безначајан. Савремени европски идентитет је незамислив и без просветитељства и секуларизма европског. Архиепископ Анастасије чак сматра да је „Европска унија дело хришћанског духа и може се схватити само као израз хришћанског учења“.⁶ За Православну цркву Европска заједница не представља само економску и политичку сарадњу одређених земаља нити је она само међудржавна заједница са политичким и економским циљевима. „За Цркву - Европа представља одређени духовни узраст хришћанства, јер она у себи садржи римско наслеђе, као и јелинско образовање које је хришћанство с временом пригрлило и ширило током средњег века, као и у каснијем периоду. Управо због тога подршка Цркве Европској унији није политички акт, већ духовна одговорност“⁷, каже архиепископ Анастасије. Цариградски патријарх Вартоломеј у свом молебану за Европу изговореном у стразбуршкој катедрали каже: „Нека смисао Европе буде несводив човек, целовит човек: не само *homo economicus* већ *homo adorans!* Нека смисао Европе буде личност која се опрезно приближава другоме, будно послушкујући са

⁵ Јанулатос А. *Реч и улога православља у Европској унији*, у Зборнику Хришћанство и европске интеграције, Београд, 2003. стр. 165.

⁶ Исто стр. 165.

⁷ Исто стр. 168.

уважавањем и одговорношћу... Нека Европа буде катедрала богочовечности, у којој ће бити места за сва истраживања модерног и све мудрости традиционалног“⁸. „Православна црква поздравља сваки напредак у правцу помирења и јединства. Посебно поздравља ход Европе ка њеном јединству и подсећа на чињеницу да у њој живи велики број православних хришћана а очекује се да ће јој се у будућности прибродјати и други православни хришћани. Не треба заборавити да су земље Јужне и Источне Европе у већини настањене православним народима који су дали одлучујући допринос у обличавању европске културе и европског духа. Ова чињеница значи да и наша Црква јесте значајан чинилац у формирању уједињене Европе, а то само увећава њену одговорност“⁹. А. Шмеман, велики православни теолог 20 века, говори о нестанку „православних светова“¹⁰. Савремени свет у коме Црква егзистира, свеједно да ли је реч о Истоку или Западу „више није њен свет“¹¹. Тај свет доводи у питање њену саму суштину¹².

Крсташки ратови, два светска рата у 20. веку и бројна друга трагична искуства створили су код народа на Балкану одређене страхове и подозрења према Европи. Међу њима и код Срба. Данас неки кругови у Европи а и у самој Србији истичу да је Српска црква највећа препрека европским интеграцијама и „модернизацији“ Србије. У Српској цркви постоје извесни критички ставови према Европи, али она није антиевропска. Говорећи о хришћанској визији Европе из православне перспективе, епископ Атанасије (Јевтић), вероватно и најбољи теолог код Срба, између осталог каже: „У нашем историјском заједничком животу више народа и нација у Европи не само да нема ничега лошег него напротив ту треба видети вољу Божију и задатак заједништва у разноликости, јединстава у различитости.“¹³ Он види као задатак свих хришћанских народа и цркава у Европи „реевангелизацију себе“ и „изграђивање једног католичанског Тела Христовог, што је Црква која је

⁸ Васељенски патријарх Вартоломеј I, *Молитва за Европу*, у зборнику Хришћанство и европске интеграције, Београд, 2003. стр.10

⁹ Саопштење са саветовања Патријараха у Цариграду 15. марта 1992. у: Светигора, 1992. бр. 3. стр. 11

¹⁰ А. Шмеман, *Православна Црква у свијету неправославним*, Светигора, 1992. бр. 7-8 стр. 27

¹¹ Исто стр. 27.

¹² Исто стр. 27.

¹³ Јевтић А. *Хришћанска визија Европе из православне перспективе*, у зборнику Хришћанство и европске интеграције, Београд, 2003. стр. 174.

јединство у разноликости по слици Свете Тројице.“¹⁴ Српска црква је чланица Светског савета црква. Активно учествује у његовом раду. Она шаље своје представнике на домаће и међународне скупове који су посвећени екуменском и интер-религијском дијалогу. Своје студенте шаље на католичке и протестантске факултете. Православни богословски факултет Унивезитета у Београду има институционалну сарадњу са папским Лутеранским унивезитетом. Током минулих година она је угостила најугледније личности из Католичке цркве и протестантских Црква. Тврдити да је Српска црква антиевропски усмерена је готово исто што и тврдити да је против себе, јер она има пет епархија на територији Западне Европе и велики број својих верника. Сигурно у Српској цркви има појединаца који дају неодмерене изјаве и пишу антиевропске памфлете али то није, и не може бити, израз Цркве, већ само њихове безначајности и скучености.

Бити православан (Србин, Грк, Бугарин, Румун) није у несагласности са бити за заједнички европски дом. Међутим, хришћанство у целини и Православна црква у својој мисији не смеју се ограничити само на неку „евроцентричност“. Црква „мисли глобално“. „Она не може замислити Европу без других континената.“¹⁵ Уколико би се Православна црква супротстављала вољи већине народа у Европи (па и оних које назива „својим“) да створе уједињену Европу, била би историјска грешка. „Православље није позвано да парира Европи, како би то многи хтели под утиском горчине и разочарења која су код православних изазвали њихови европски партнери, већ је позвана да Европу сматра својом, својим природним простором и домом.“¹⁶ Овај данас најутицајнији православни теолог и епископ Цркве Христове иде и корак даље па каже да „изолација православља у Европи, православље може учинити сектом или гетом, маргинализовати и онеспособити за служење и допринос у духовном збивању Европе.“¹⁷ Европска унија се данас задовољава правним јединством (ово подразумева и људска права) и дозвољава, чак и подстиче сваки други плурализам:религијски, културни, национални, језички, морални. То значи да не

¹⁴ Исто стр. 180.

¹⁵ Леман К. *Хришћански корени европског друштва*, у зборнику Хришћанство и европске интеграције, Београд, 2003. стр. 190.

¹⁶ Зизијулас Ј. Сведочење и служење православне жене у уједињеној Европи, у зборнику Хришћанство и европске интеграције, Београд, 2003. стр. 206.

¹⁷ Исто стр. 206.

прети опасност православним да у Европи изгубе свој идентитет, ни црвени ни национални. Ако се осврнемо на историју источнохришћанских народа, онда се долази до закључка да су они настојали да као основу јединства изграде јединствени космотеоријски поглед на свет. Питање шта треба да буде темељ европског јединства у будућности је тачка око које треба да се поведе критички и стваралачки дијалог. Већина православних и хришћанских мислилаца сматра да за чврсто јединство није довољно само правно, политичко и економско јединство већ да са тим треба да сапостоји изградња духовног јединства и „европског идентитета“.

Примарни циљ свих хришћана у Европи, па и православних, свакако је „нова евангелизација“ Европе. То не значи „рестаурацију европске прошлости“, већ откривање и сведочење Христа у условима слободе и плурализма међу европским народима. „Црква ће за будућу Европу учинити најбоље ако остане верна властитом задатку.“¹⁸ Улога Цркве је преваходно егзистенцијална а не политичка. Њен је циљ да афирмише један нови етос, менталитет, стил живота, који се распростире на сав друштвени живот, на институције држава и друштава укључујући и саме политичке одлуке. Она Европи треба да открива надевропске, надисторијске, натполитичке циљеве и вредности. Хришћани се на првом месту боре не за „демократију“, „људска права“, „бољи стандард“ већ за Царство Божије. То је Европи и свету најпотребније. Уколико она остане на позицијама радикалног антропоцентризма и индивидуализма, утилитаристичко-хедонистичке етике, потрошачког менталитета и „тржишног карактера“ (Е. Фром) наћи ће се пред великим искушењима и неизвесном будућношћу.

Православни са другим хришћанима треба да покушају да постојећи европски хипериндивидуализам трансформишу у европски персонализам („личноцентрични менталитет“- Зизијулас) јер „у православном етосу поштовање особености представља темељни принцип.“¹⁹ Европи је преко потребно, као киша сувој земљи, превазилажење метафизичког дуализма, помирења душе и тела, разума и вере, духовног и материјалног. Неопходна јој је *равнотежа* на релацији Бог-човек, један-

¹⁸ Леман К., *Хришћански корени европског друштва*, у зборнику *Хришћанство и европске интеграције*, Београд, 2003. стр. 189.

¹⁹ Зизијулас Ј.ц.д. 207.

много, локално-универзално. Црква не може да прихвати интеграције чија је последица асимилација, нити јединство које уништава различитост, и различитост која разара јединство. „У друштву мора постојати и поштовање свих облика другачијег који не спутавају слободу других личности“. У тој „помиреној различитости“ „мора постојати поштовање различитости културе.“²⁰ Црква мора да „искључује искључивост“, тј. да пројављује љубав и бригу према сваком човеку.

Однос верника у Србији према европским интеграцијама

Већина верника у Србији саморазумевају себе као личности које не само географски већ и културно и духовно припадају Европи. Грађани у Србији су грађани Европе. Балкан је колевка европске цивилизације. Преко њега су усмеравана многа културна добра са Истока према Западу и обратно. На том простору се пројимају Исток и Запад, западно и источно хришћанство. Балкан је по много чему синтеза та два света. Балкански народи су узимали (понекад копирали и подражавали) оно што је долазило из Византије и Западне Европе. Треба подсетити да постоје још увек болна сећања народа на Балкану на страхоте крсташких ратова, два светска рата у 20. веку, НАТО бомбардовање Србије 1999.г. и многа друга непочинства која су претрпели током историје. Страхови и неповерење постоје према Европској унији, али и прихватање свега оног великог што је Европа позитивно дала свету. Код највећег броја људи постоји идеализација и мистификација Европе. Код мањег броја постоји збуњеност, отпор и страх од ње. Код једног броја српских интелектуалаца био је политички идеал Србија **изнад** Истока и Запада. Неки су ово изнад замењивали **између** Истока и Запада. Срби а и други народи који живе у Србији нису ксенофобични, ни евроскептици, каквим их многи виде у Западној Европи. Напротив, они су веома отворени, склони повезивању и интеграцијама: политичким, културним и цивилизацијским, понекад и на своју штету. Да ли ће Србија бити чланица ЕУ, не зависи само од воље њених грађана, већ од воље политичких елита из Брисела. У свакодневном животу у Србији се већ два-три века опредмеђују тзв. „европске вредности“, културни, друштвени и политички идеали и норме.

²⁰ Зизијулас Ј. *Есхатологија и друштво*, Видослов, 2003. стр.93.

Табеле са резултатима које показују однос верника у Србији према европским интеграцијама

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији								
	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Да	49.70%	68.90%	80.00%	89.50%	46.30%	0.00%	0.00%	53.70%
Не	31.60%	17.90%	10.00%	3.90%	28.70%	100.00%	0.00%	28.30%
Неодлучни / Без одговора	18.70%	13.20%	10.00%	6.60%	25.00%	0.00%	100.00%	17.90%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског / националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији								
	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Губитак верског и/или националног идентитета	25.50%	11.40%	10.00%	8.00%	23.80%	0.00%	0.00%	22.90%
Неће доћи до губитка верског или националног идентитета	61.90%	75.20%	90.00%	88.00%	61.30%	0.00%	66.70%	64.90%
Не зна да одговори/неодлучан	12.60%	13.30%	0.00%	4.00%	15.00%	0.00%	33.30%	12.30%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	0.00%	100.00%	100.00%

66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво)

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Да	51.00%	66.00%	70.00%	57.10%	48.80%	0.00%	50.00%	52.60%
Не	10.00%	2.90%	10.00%	7.80%	10.00%	0.00%	0.00%	9.20%
Нисам размишљао о томе/неодлучан	39.00%	31.10%	20.00%	35.10%	41.30%	100.00%	50.00%	38.20%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Да	51.80%	40.60%	40.00%	11.80%	17.30%	0,00%	0,00%	45.70%
Не	17.90%	24.80%	10.00%	55.30%	44.40%	100.00%	0,00%	22.70%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	30.30%	34.70%	50.00%	32.90%	38.30%	0,00%	100.00%	31.60%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Да	50.30%	60.70%	40.00%	81.60%	42.00%	0,00%	66.70%	52.50%
Не	13.10%	12.10%	20.00%	1.30%	13.60%	0,00%	0,00%	12.30%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	36.60%	27.10%	40.00%	17.10%	44.40%	100.00%	33.30%	35.20%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Табеле са резултатима које показују однос религиозних према Европској унији

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији									
	Религиозна особа	Нерелигиозна особа	Убеђени атеиста	Амбивалентан/на према институцији Цркве, не баш религиозан/на	Верује у нешто, али је нејасно у шта	Традиционални верник	Остало	Не зна	Укупно
Да	53.80%	50.80%	57.60%	61.50%	43.80%	89.50%	75.00%	39.50%	53.80%
Не	29.10%	30.20%	12.10%	23.10%	43.80%	10.50%	25.00%	23.70%	28.30%
Без одговора/ неодлучан	17.10%	19.00%	30.30%	15.40%	12.50%	0.00%	0.00%	36.80%	17.90%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског/ националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији									
	Религиозна особа	Нерелигиозна особа	Убеђени атеиста	Амбивалентан/на према институцији Цркве, не баш религиозан/на	Верује у нешто, али је нејасно у шта	Традиционални верник	Остало	Не зна	Укупно
Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета	23.80%	22.80%	15.60%	15.40%	18.80%	5.30%	25.00%	18.40%	22.80%
Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета	63.60%	67.50%	71.90%	76.90%	75.00%	94.70%	75.00%	55.30%	64.90%
Без одговора/ неодлучан	12.60%	9.80%	12.50%	7.70%	6.30%	0.00%	0.00%	26.30%	12.30%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

**66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности
(демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова,
поштовање људских права, грађанско друштво)**

	Религиозна особа	Нерелигио- зна особа	Убеђени атеиста	Амбивален- тан/на према институцији Цркве, не баш религио- зан/на	Верује у нешто, али је нејасно у шта	Традици- онални верник	Остало	Не зна	Укупно
Да	52.30%	55.20%	51.50%	55.60%	68.80%	83.30%	80.00%	27.80%	52.70%
Не	9.10%	8.80%	21.20%	7.40%	12.50%	5.60%		2.80%	9.10%
Није раз- мишља- о/ла о томе	38.60%	36.00%	27.30%	37.00%	18.80%	11.10%	20.00%	69.40%	38.20%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

На питање да ли прихватате модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво) 52,6% је одговорило „да“, 9,2% „не“, 34,4% „нисам о томе раз-мишљао“, 3,7% „и да и не“ – на репрезентативном узорку N=1219 по полу и старости.²¹

**67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже
за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе**

	Религиозна особа	Нерелигио- зна особа	Убеђени атеиста	Амбивален- тан/на према институцији Цркве, не баш религио- зан/на	Верује у нешто, али је нејасно у шта	Традици- онални верник	Остало	Не зна	Укупно
Да	50.10%	24.80%	21.20%	46.20%	37.50%	64.70%	0.00%	28.60%	45.90%
Не	18.90%	41.60%	48.50%	42.30%	31.30%	17.60%	75.00%	2.90%	22.40%
Није раз- мишља- о/ла о томе, без одговора	31.00%	33.60%	30.30%	11.50%	31.30%	17.60%	25.00%	68.60%	31.70%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

На питање да ли би подржали покрет или организацију која се залаже за остваривање хришћанских вредности у друштву и политици 45,7% одговорило је са „да“, 22,7% са „не“, „и да и не“ 0,1%, док је „не знам“ одговорило 31,5% – на репрезентативном узорку N=1219 по полу и старости.²²

²¹ Детаљнија табела у зборнику „Религиозност у Србији 2010“, ЦЕС, Хришћански културни центар и КАС, Београд 2010. стр. 251.

²² Исто стр. 251.

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

	Религиозна особа	Нерелигиозна особа	Убеђени атеиста	Амбивалентан/на према институцији Цркве, не баш религиозан/на	Верује у нешто, али је нејасно у шта	Традиционални верник	Остало	Не зна	Укупно
Да	53.90%	48.00%	42.40%	73.10%	52.90%	47.40%	60.00%	28.90%	52.50%
Не	12.10%	11.80%	27.30%	15.40%	11.80%	10.50%		2.60%	12.20%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	34.00%	40.20%	30.30%	11.50%	35.30%	42.10%	40.00%	68.40%	35.30%
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Преко половина испитаника подржава екуменски дијалог (53,2%), против је изнад десетине (12,5%), док је трећина испитаника (34,3%) одговорило „не зна“.²³

²³ Исто стр. 252.

68.1 Разлози због којих грађани/ке Р. Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог			
	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Због међусобног разумевања и толеранције	181	20,1%	27,1%
Због бољег односа верских заједница и смањења ризика од верских сукоба	175	19,5%	26,3%
Да, дијалог подржавам увек	133	14,8%	20,0%
Због општег интереса свих	129	14,3%	19,3%
Због заједничких, истих веровања	58	6,4%	8,7%
Због заједничког решавања проблема	43	4,8%	6,4%
Зато што треба да се волимо	38	4,2%	5,6%
Битно је због мира и разумевања међу људима	25	2,8%	3,7%
Боља сарадња међу религијама и црквама, и начела којих би се све придржавале	22	2,4%	3,3%
Мислим да треба да постоји	18	2,0%	2,7%
Разједињеност цркава је неприродно стање	12	1,4%	1,8%
Да би сви људи били исти	12	1,3%	1,8%
Ради одбране хришћанских вредности	10	1,1%	1,4%
Ради ширења вере	9	1,0%	1,3%
То су основни етички постулати живљења у друштву	7	0,8%	1,1%
Зато што то треба да буде модел	7	0,8%	1,1%
Уз опрез и трезвеност	4	0,4%	0,5%
Ради хуманизације друштва и људских односа	4	0,5%	0,6%
То је ближе свима	3	0,3%	0,4%
Радни морал	3	0,3%	0,5%
Као помоћ у остваривању и ширењу духовних вредности	3	0,3%	0,4%
Чисто да би на ТВ био нови ријалити шоу	2	0,3%	0,4%
Уколико дијалог има за циљ спасење	1	0,1%	0,2%
Бог слободе	1	0,1%	0,2%
Укупно	901	100,0%	134,8%

Религиозност у Србији 2010. Репрезентативни узорак N=1504. Сетови са више одговора.

**68.2 Разлози због којих грађани/ке Р. Србије
не подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог**

	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Не можемо бити заједно	66	28,9%	38,2%
Уједињење свих религија је немогуће	27	11,6%	15,3%
Екуменски дијалог би допринео да православни изгубе свој идентитет	22	9,6%	12,6%
Против сам тога	20	8,8%	11,6%
Ти дијалози не доприносе ничему	18	8,0%	10,6%
Не желим да одговорим	18	8,0%	10,6%
Не мислим да је могуће	17	7,5%	9,9%
Нема потребе за тим	17	7,3%	9,6%
Не знам	9	3,9%	5,2%
Зато што ће то довести до још већег раскола међу црквама	4	1,8%	2,4%
Не интересује га	3	1,4%	1,8%
Екуменизам је политички пројекат	3	1,2%	1,6%
Не подржавам религију	1	0,6%	0,8%
Немамо развијену ту свест	1	0,3%	0,4%
Због преваре	1	0,6%	0,8%
Није време	1	0,6%	0,8%
Укупно	229	100,0%	132,1%

Религиозност у Србији 2010. Репрезентативни узорак N=1504. Сетови са више одговора.

Било би више него драгоцену уколико би Црква у Европи својом теологијом артикулисала једну нову философију политике и јавних служби. Суштина те нове политике би била у образовању и поимању политичких функција (служби), првенствено као *службења* (власт и моћ за) а не као моћ потчињавања, покоравана и поробљавања. Човекољубље и трезвеност, љубав и солидарност немају ничег заједничког са „репресивном толоранцијом“ (Маркузе) или „прогонитељском толоранцијом“ (Романидис) које служе као средство за тлачење других.

**Подаци из истраживања Религиозност у Србији, 2010.
Анализа репрезентативног узорка N=1219, репрезента-
тивно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, према
подацима из Пописа 2002.**

Следеће табеле приказују ставове грађана и грађанки Р Србије приказане према релевантним религијским карактеристикама. Ставови се односе: на поверење и неповерење према Европској унији, однос нације и религије, прикључење Србије Европској унији, губљење верског и националног идентитета (у случају прикључења Србије Европској унији), прихватање модерних секуларних вредности, подржавање покрета или организације која би се залагала за остваривање хришћанских вредности у друштву и на екуменски и интеррелигијски дијалог.

**1. Приказ одабраних резултата истраживања
према самоизјашњавању грађана и грађанки Р Србије
о вери у Бога**

46.10 Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије							
	Веру- јем да Бог постоји	Сум- њам, можда постоји, а можда не пос- тоји	Нека вр- та духа или живо- тна сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мис- лим да постоји Бог, дух, или живо- тна сила	Нисам о томе разми- шљао/ла	Не зна да одго- вори	Укупно
Велико поверење	19,20%	21,90%	17,40%	20,30%	19,00%		19,00%
Мало повере- ње или нема поверења	71,80%	69,90%	76,90%	75,40%	66,70%	100,00%	73,10%
Без одговора	9,00%	8,20%	5,70%	4,30%	14,30%		8,00%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

56. Виђење грађана/ки Р Србије односа између нације и религије

	Веру- јем да Бог постоји	Сум- њам, можда постоји, а можда не пос- тоји	Нека вр- та духа или живо- тна сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мис- лим да постоји Бог, дух, или живо- тна сила	Нисам о томе разви- шљао/ла	Не зна да одго- вори	Укупно
Нација је извор религије	8,60%	1,40%	5,30%	1,40%	4,50%		6,90%
Религија је извор нације	7,50%	2,80%	1,80%				5,30%
Однос нације и религије је уза- јаман	42,90%	40,30%	43,10%	32,40%	50,00%	50,00%	42,30%
Нација није битна за рели- гију	9,60%	6,90%	14,90%	5,60%	4,50%	16,70%	10,40%
Религија није битна за нацију	3,20%	11,10%	2,80%	4,20%	4,50%		3,70%
Религија и нација нису међусобно повезане	16,00%	26,40%	21,40%	45,10%	22,70%		19,60%
Не зна/ без одговора	12,20%	11,10%	10,70%	11,30%	13,60%	33,30%	11,90%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији

	Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врста духа или животно сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животно сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Да	53,10%	54,80%	55,90%	50,70%	45,50%	60,00%	53,60%
Не	29,20%	24,70%	25,30%	36,20%	27,30%	20,00%	28,40%
Без одговора/неодлучан	17,70%	20,50%	18,90%	13,00%	27,30%	20,00%	18,00%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског/ националног идентитета у случају прикључења Европској унији

	Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врста духа или животно сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животно сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета	23,60%	30,00%	19,80%	26,90%	9,50%	0,00%	22,90%
Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета	63,50%	57,10%	70,50%	64,20%	71,40%	40,00%	64,80%
Без одговора/неодлучан	13,00%	12,90%	9,70%	9,00%	19,00%	60,00%	12,30%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво)

	Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врс-та духа или животно сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животно сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Да	48,90%	59,70%	62,20%	55,10%	40,90%	20,00%	52,70%
Не	9,30%	4,20%	9,40%	14,50%		20,00%	9,20%
Није размишљао/ла о томе	41,90%	36,10%	28,40%	30,40%	59,10%	60,00%	38,20%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

	Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врс-та духа или животно сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животно сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Да	51,10%	41,70%	41,50%	17,60%	23,80%		45,80%
Не	18,90%	25,00%	25,80%	50,00%	19,00%	25,00%	22,60%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	30,00%	33,30%	32,70%	32,40%	57,10%	75,00%	31,60%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

	Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врта духа или животно сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животно сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Да	54,10%	38,90%	55,40%	46,40%	33,30%	40,00%	52,60%
Не	12,50%	11,10%	10,00%	18,80%	14,30%		12,20%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	33,40%	50,00%	34,60%	34,80%	52,40%	60,00%	35,20%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

2. Приказ одабраних резултата истраживања према вероисповести грађана и грађанки Р Србије

46.10 Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Велико поверење	15,50%	35,20%	50,00%	37,30%	18,50%	0,00%		19,00%
Мало поверење или нема поверења	76,20%	59,00%	30,00%	53,30%	77,80%	100,00 %	100,00 %	73,10%
Без одговора	8,30%	5,70%	20,00%	9,30%	3,70%			7,90%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

56. Виђење грађана/ки Р Србије односа између нације и религије

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Нација је извор религије	8,30%	1,90%	0,00%	1,30%	2,50%	0,00%	0,00%	6,80%
Религија је извор нације	5,70%	2,80%	0,00%	10,50%	0,00%	0,00%	0,00%	5,30%
Њихов однос је узајаман	45,40%	28,30%	10,00%	42,10%	30,00%	100,00%	0,00%	42,40%
Нација није битна за религију	10,20%	15,10%	40,00%	9,20%	3,80%	0,00%	0,00%	10,40%
Религија није битна за нацију	3,10%	8,50%	10,00%	2,60%	5,00%	0,00%	0,00%	3,70%
Оне међусобно нису повезане	16,20%	28,30%	40,00%	21,10%	45,00%	0,00%	50,00%	19,60%
Не зна / Без одговора	11,20%	15,10%	0,00%	13,20%	13,80%	0,00%	50,00%	11,80%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Да	49,70%	68,90%	80,00%	89,50%	46,30%	0,00%	0,00%	53,70%
Не	31,60%	17,90%	10,00%	3,90%	28,70%	100,00%	0,00%	28,30%
Неодлучни / Без одговора	18,70%	13,20%	10,00%	6,60%	25,00%	0,00%	100,00%	17,90%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског/ националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Губитак верског и/или националног идентитета	25,50%	11,40%	10,00%	8,00%	23,80%	0,00%	0,00%	22,90%
Неће доћи до губитка верског или националног идентитета	61,90%	75,20%	90,00%	88,00%	61,30%	0,00%	66,70%	64,90%
Не зна да одговори/неодлучан	12,60%	13,30%	0,00%	4,00%	15,00%	0,00%	33,30%	12,30%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%

66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво)

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Да	51,00%	66,00%	70,00%	57,10%	48,80%	0,00%	50,00%	52,60%
Не	10,00%	2,90%	10,00%	7,80%	10,00%	0,00%	0,00%	9,20%
Нисам размишљао о томе/неодлучан/на	39,00%	31,10%	20,00%	35,10%	41,30%	100,00%	50,00%	38,20%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Да	51,80%	40,60%	40,00%	11,80%	17,30%	0,00%	0,00%	45,70%
Не	17,90%	24,80%	10,00%	55,30%	44,40%	100,00%	0,00%	22,70%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	30,30%	34,70%	50,00%	32,90%	38,30%	0,00%	100,00%	31,60%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

	Православна	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Исламска	Не припада ниједној цркви нити верској заједници	Будистичка	Не зна да одговори	Укупно
Да	50,30%	60,70%	40,00%	81,60%	42,00%	0,00%	66,70%	52,50%
Не	13,10%	12,10%	20,00%	1,30%	13,60%	0,00%	0,00%	12,30%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	36,60%	27,10%	40,00%	17,10%	44,40%	100,00%	33,30%	35,20%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

3. Приказ одабраних резултата истраживања према самоизјашњавању грађана и грађанки Р Србије о врсти верника (интензитет и структура веровања)

1. Уверени верник и прихвата сва учења вере
2. Религиозан/на али не прихвата све што га/је сопствена вера учи
3. Традиционални верник, учествује у обредима и поштује обичаје, али није активан у сопственој религиозној заједници
4. Размишља о томе, али није сигуран/на да ли верује или не
5. Равнодушан према религији
6. Није религиозан али нема ништа против религије
7. Није религиозан и противник је религије

46.10 Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије								
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Укупно
Велико поверење	20,50%	19,10%	17,80%	14,90%	14,80%	18,80%	26,90%	18,90%
Мало поверење или нема поверења	69,00%	73,90%	74,80%	76,60%	70,40%	77,20%	69,20%	73,10%
Без одговора	10,40%	7,00%	7,40%	8,50%	14,80%	4,00%	3,80%	8,00%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

56. Виђење грађана/ки Р Србије односа између нације и религије

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Укупно
Нација је извор религије	11,30%	4,50%	6,30%	2,20%	0,00%	4,90%	0,00%	6,90%
Религија је извор нације	10,70%	4,00%	3,80%	0,00%	7,40%	1,00%	0,00%	5,40%
Однос нације и религије је узајаман	40,10%	49,00%	45,60%	32,60%	44,40%	30,40%	22,20%	42,30%
Нација није битна за религију	8,90%	9,60%	12,00%	15,20%	7,40%	8,80%	3,70%	10,30%
Религија није битна за нацију	3,90%	2,50%	2,30%	4,30%	7,40%	9,80%	3,70%	3,60%
Религија и нација нису међусобно повезане	13,10%	21,20%	16,90%	32,60%	22,20%	37,30%	48,10%	19,70%
Не зна/ без одговора	12,20%	9,10%	13,10%	13,00%	11,10%	7,80%	22,20%	11,90%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Укупно
Да	52,50%	58,80%	53,60%	54,20%	63,00%	46,50%	44,00%	53,60%
Не	30,60%	24,60%	27,80%	27,10%	33,30%	30,70%	24,00%	28,30%
Без одговора/ неодлучан	16,90%	16,60%	18,60%	18,80%	3,70%	22,80%	32,00%	18,10%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског/ националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Укупно
Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета	26,00%	21,80%	22,10%	25,00%	16,00%	19,00%	25,00%	23,00%
Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета	60,80%	68,00%	64,50%	62,50%	80,00%	73,00%	50,00%	64,70%
Без одговора/ неодлучан	13,20%	10,20%	13,40%	12,50%	4,00%	8,00%	25,00%	12,40%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Укупно
Да	45,50%	56,90%	54,40%	58,30%	63,00%	55,90%	46,20%	52,70%
Не	12,90%	5,10%	8,10%	8,30%	7,40%	8,80%	23,10%	9,30%
Није размишљао/ла о томе	41,60%	38,10%	37,50%	33,30%	29,60%	35,30%	30,80%	38,10%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Укупно
Да	52,70%	48,20%	47,50%	35,40%	37,00%	25,70%	11,50%	45,80%
Не	23,50%	18,30%	17,10%	27,10%	37,00%	36,60%	61,50%	22,50%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	23,80%	33,50%	35,40%	37,50%	25,90%	37,60%	26,90%	31,70%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Укупно
Да	53,30%	58,30%	51,40%	43,80%	50,00%	50,50%	42,30%	52,40%
Не	15,80%	9,50%	10,10%	14,60%	7,10%	13,90%	23,10%	12,30%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	31,00%	32,20%	38,50%	41,70%	42,90%	35,60%	34,60%	35,30%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

**4. Приказ одабраних резултата истраживања
према самоизјашњавању грађана и грађанки
Р Србије о сопственој религиозности
или нерелигиозности**

1. Религиозна особа
2. Нерелигиозна особа
3. Убеђени атеиста
4. Амбивалентан/на према институцији Цркве, не баш религиозан/на
5. Верује у нешто, али је нејасно шта
6. Традицио-нални верник
7. Остало
8. Не зна

46.10 Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије

	1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Велико поверење	18,60%	22,20%	18,80%	15,40%	5,90%	50,00%	20,00%	10,80%	19,00%
Мало поверење или нема поверења	73,30%	71,40%	78,10%	80,80%	82,40%	40,00%	60,00%	78,40%	73,10%
Без одговора	8,10%	6,30%	3,10%	3,80%	11,80%	10,00%	20,00%	10,80%	7,90%
	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

56. Виђење грађана/ки Р Србије односа између нације и религије

	1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Нација је извор религије	7,80%	3,10%	2,90%	3,70%	6,30%	10,50%	0,00%	2,80%	6,90%
Религија је извор нације	6,00%	3,90%	0,00%	0,00%	0,00%	10,50%	0,00%	0,00%	5,30%
Однос нације и религије је узајаман	44,90%	26,00%	26,50%	55,60%	62,50%	21,10%	40,00%	41,70%	42,40%
Нација није битна за религију	10,70%	9,40%	5,90%	11,10%	18,80%	0,00%	0,00%	11,10%	10,40%
Религија није битна за нацију	3,10%	8,70%	2,90%	3,70%	0,00%	0,00%	20,00%	5,60%	3,80%
Религија и нација нису међусобно повезане	15,80%	40,20%	47,10%	18,50%	6,30%	42,10%	20,00%	13,90%	19,60%
Не зна/ без одговора	11,60%	8,70%	14,70%	7,40%	6,30%	15,80%	20,00%	25,00%	11,80%
	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији

	1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Да	53,80%	50,80%	57,60%	61,50%	43,80%	89,50%	75,00%	39,50%	53,80%
Не	29,10%	30,20%	12,10%	23,10%	43,80%	10,50%	25,00%	23,70%	28,30%
Без одговора/ неодлучан	17,10%	19,00%	30,30%	15,40%	12,50%	0,00%	0,00%	36,80%	17,90%
	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског/ националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији

	1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета	23,80%	22,80%	15,60%	15,40%	18,80%	5,30%	25,00%	18,40%	22,80%
Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета	63,60%	67,50%	71,90%	76,90%	75,00%	94,70%	75,00%	55,30%	64,90%
Без одговора/ неодлучан	12,60%	9,80%	12,50%	7,70%	6,30%		0,00%	26,30%	12,30%
	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво)

	1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Да	52,30%	55,20%	51,50%	55,60%	68,80%	83,30%	80,00%	27,80%	52,70%
Не	9,10%	8,80%	21,20%	7,40%	12,50%	5,60%		2,80%	9,10%
Није размишљао/ла о томе	38,60%	36,00%	27,30%	37,00%	18,80%	11,10%	20,00%	69,40%	38,20%
	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

	1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Да	50,10%	24,80%	21,20%	46,20%	37,50%	64,70%	0,00%	28,60%	45,90%
Не	18,90%	41,60%	48,50%	42,30%	31,30%	17,60%	75,00%	2,90%	22,40%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	31,00%	33,60%	30,30%	11,50%	31,30%	17,60%	25,00%	68,60%	31,70%
	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

	1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Да	53,90%	48,00%	42,40%	73,10%	52,90%	47,40%	60,00%	28,90%	52,50%
Не	12,10%	11,80%	27,30%	15,40%	11,80%	10,50%		2,60%	12,20%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	34,00%	40,20%	30,30%	11,50%	35,30%	42,10%	40,00%	68,40%	35,30%
	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Анализа допунског узорка националних мањина N=285

1. Приказ ставова представника четири мањине према самоизјашњавању о сопственој религиозности

46.10 Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије					
	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Јеврејска	Исламска	Укупно
Велико поверење	29,80%	30,00%	48,00%	53,40%	37,90%
Мало поверење или нема поверења	56,10%	57,50%	38,00%	41,40%	50,50%
Без одговора	14,00%	12,50%	14,00%	5,20%	11,60%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

56. Виђење грађана/ки Р Србије односа између нације и религије

	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Јеврејска	Исламска	Укупно
Нација је извор религије	1,80%	3,30%	2,00%	0,00%	2,10%
Религија је извор нације	3,50%	1,70%	8,00%	1,70%	3,20%
Однос нације и религије је узаман	29,80%	18,30%	42,00%	31,00%	27,40%
Нација није битна за религију	17,50%	20,80%	18,00%	20,70%	19,60%
Религија није битна за нацију	8,80%	5,00%	10,00%	8,60%	7,40%
Религија и нација нису међусобно повезане	22,80%	46,70%	12,00%	32,80%	33,00%
Не зна/ без одговора	15,80%	4,20%	8,00%	5,20%	7,40%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији

	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Јеврејска	Исламска	Укупно
Да	71,90%	64,20%	78,00%	87,90%	73,00%
Не	7,00%	12,50%	4,00%	5,20%	8,40%
Без одговора/ неодлучан	21,10%	23,30%	18,00%	6,90%	18,60%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског/ националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији

	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Јеврејска	Исламска	Укупно
Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета	3,50%	11,90%	0,00%	3,40%	6,40%
Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета	82,50%	81,40%	94,00%	91,40%	85,90%
Без одговора/неодлучан	14,00%	6,80%	6,00%	5,20%	7,80%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво)

	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Јеврејска	Исламска	Укупно
Да	71,90%	58,80%	84,00%	58,60%	65,80%
Не	7,00%	4,20%	4,00%	0,00%	3,90%
Није размишљао/ла о томе	21,10%	37,00%	12,00%	41,40%	30,30%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Јеврејска	Исламска	Укупно
Да	75,40%	63,90%	42,00%	30,40%	55,70%
Не	3,50%	10,90%	22,00%	16,10%	12,40%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	21,10%	25,20%	36,00%	53,60%	31,90%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

	Католичка	Евангелистичка или друга протестантска	Јеврејска	Исламска	Укупно
Да	75,40%	58,30%	78,00%	41,40%	61,80%
Не	0,00%	28,30%	4,00%	1,70%	13,00%
Није размишљао/ла о томе, без одговора	24,60%	13,30%	18,00%	56,90%	25,30%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

2. Приказ ставова представника четири мањине према самоизјашњавању о вери у Бога

46.10 Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије								
		Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врта духа или животна сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животна сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Католичка	Велико поверење	34,00%	0,00%	11,10%	0,00%	0,00%	0,00%	29,80%
	Мало поверење или нема поверења	51,10%	0,00%	77,80%	0,00%	100,00%	0,00%	56,10%
	Без одговора	14,90%	0,00%	11,10%	0,00%	0,00%	0,00%	14,00%
		100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Велико поверење	30,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	29,40%
	Мало поверење или нема поверења	57,80%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	58,00%
	Без одговора	12,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	12,60%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Јеврејска	Велико поверење	41,70%	0,00%	55,00%	75,00%	0,00%	0,00%	48,00%
	Мало поверење или нема поверења	45,80%	100,00%	30,00%	0,00%	100,00%	0,00%	38,00%
	Без одговора	12,50%	0,00%	15,00%	25,00%	0,00%	0,00%	14,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Исламска	Велико поверење	50,90%	50,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	53,40%
	Мало поверење или нема поверења	43,40%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	41,40%
	Без одговора	5,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%

56. Виђење грађана/ки Р Србије односа између нације и религије

		Веру- јем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не пос- тоји	Нека вр- та духа или живо- тна сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мис- лим да постоји Бог, дух, или животна сила	Нисам о томе разви- шља- о/ла	Не зна да одго- ври	Укупно
Католичка	1	2,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,80%
	2	2,10%	0,00%	11,10%	0,00%	0,00%	0,00%	3,50%
	3	27,70%	0,00%	44,40%	0,00%	0,00%	0,00%	29,80%
	4	19,10%	0,00%	11,10%	0,00%	0,00%	0,00%	17,50%
	5	10,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,80%
	6	23,40%	0,00%	11,10%	0,00%	100,00%	0,00%	22,80%
	7	14,90%	0,00%	22,20%	0,00%	0,00%	0,00%	15,80%
		100,00 %	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протес- тантска	1	1,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,70%
	2	19,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	18,50%
	3	19,80%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	21,00%
	4	5,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,00%
	5	46,60%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	46,20%
	6	4,30%		0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Јеврејска	1	0,00%	0,00%	5,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,00%
	2	8,30%	0,00%	5,00%	0,00%	100,00%	0,00%	8,00%
	3	45,80%	100,00%	40,00%	25,00%	0,00%	0,00%	42,00%
	4	25,00%	0,00%	5,00%	50,00%	0,00%	0,00%	18,00%
	5	8,30%	0,00%	15,00%	0,00%	0,00%	0,00%	10,00%
	6	8,30%	0,00%	15,00%	25,00%	0,00%	0,00%	12,00%
	7	4,20%	0,00%	15,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Исламска	2	1,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,70%
	3	32,10%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	31,00%
	4	22,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	20,70%
	5	3,80%	50,00%	66,70%	0,00%	0,00%	0,00%	8,60%
	6	34,00%	0,00%	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	32,80%
	7	5,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%

1. Нација је извор религије
2. Религија је извор нације
3. Однос нације и религије је узајаман
4. Нација није битна за религију
5. Религија није битна за нацију
6. Религија и нација нису међусобно повезане
7. Не зна/ без одговора

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији

		Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врста духа или животна сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животна сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Католичка	Да	83,00%	0,00%	22,20%	0,00%	0,00%	0,00%	71,90%
	Не	4,30%	0,00%	22,20%	0,00%	0,00%	0,00%	7,00%
	Без одговора/неодлучан	12,80%	0,00%	55,60%	0,00%	100,00%	0,00%	21,10%
		100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	64,70%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	64,70%
	Не	12,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,60%
	Без одговора/неодлучан	22,40%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	22,70%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Јеврејска	Да	79,20%	0,00%	80,00%	75,00%	100,00%	0,00%	78,00%
	Не	8,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
	Без одговора/неодлучан	12,50%	100,00%	20,00%	25,00%	0,00%	0,00%	18,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Исламска	Да	86,80%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	87,90%
	Не	5,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,20%
	Без одговора/неодлучан	7,50%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,90%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског / националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији

		Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врта духа или животна сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животна сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Католичка	1	2,10%	0,00%	11,10%	0,00%	0,00%	0,00%	3,50%
	2	87,20%	0,00%	55,60%	0,00%	100,00%	0,00%	82,50%
	3	10,60%	0,00%	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	14,00%
		100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	1	10,50%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	12,00%
	2	82,50%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	81,20%
	3	7,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,80%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Јеврејска	2	95,80%	100,00%	90,00%	100,00%	100,00%	0,00%	94,00%
	3	4,20%	0,00%	10,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Исламска	1	3,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,40%
	2	92,50%	50,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	91,40%
	3	3,80%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%

1. Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета
2. Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета
3. Без одговора/ неодлучан

66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво)

		Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врста духа или животна сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животна сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Католичка	Да	78,70%	0,00%	44,40%	0,00%	0,00%	0,00%	71,90%
	Не	6,40%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%		7,00%
	Није размишљао/ла о томе	14,90%	0,00%	55,60%	0,00%	0,00%	0,00%	21,10%
		100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	59,10%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	59,30%
	Не	4,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,20%
	Није размишљао/ла о томе	36,50%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	36,40%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Јеврејска	Да	75,00%	0,00%	95,00%	100,00%	100,00%	0,00%	84,00%
	Не	4,20%	0,00%	5,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
	Није размишљао/ла о томе	20,80%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Исламска	Да	58,50%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	58,60%
	Није размишљао/ла о томе	41,50%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	41,40%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%

67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

		Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врта духа или животно сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животно сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Католичка	Да	80,90%	0,00%	55,60%	0,00%	0,00%	0,00%	75,40%
	Не	4,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,50%
	Није размишљао /ла о томе, без одговора	14,90%	0,00%	44,40%	0,00%	100,00%	0,00%	21,10%
		100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	62,60%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	63,60%
	Не	11,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	11,00%
	Није размишљао /ла о томе, без одговора	26,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	25,40%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Јеврејска	Да	41,70%	100,00%	40,00%	25,00%	100,00%	0,00%	42,00%
	Не	25,00%	0,00%	15,00%	50,00%	0,00%	0,00%	22,00%
	Није размишљао /ла о томе, без одговора	33,30%	0,00%	45,00%	25,00%	0,00%	0,00%	36,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Исламска	Да	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	30,40%
	Не	17,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,10%
	Није размишљао /ла о томе, без одговора	49,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	53,60%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

		Верујем да Бог постоји	Сумњам, можда постоји, а можда не постоји	Нека врста духа или животна сила постоји, али не знам да ли је то Бог	Не мислим да постоји Бог, дух, или животна сила	Нисам о томе размишљао/ла	Не зна да одговори	Укупно
Католичка	Да	83,00%	0,00%	44,40%	0,00%	0,00%	0,00%	75,40%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	17,00%	0,00%	55,60%	0,00%	100,00%	0,00%	24,60%
		100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	58,60%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	58,00%
	Не	27,60%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	28,60%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	13,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	13,40%
		100,00%	100,00%	100,00%			100,00%	100,00%
Јеврејска	Да	66,70%	100,00%	85,00%	100,00%	100,00%	0,00%	78,00%
	Не	4,20%	0,00%	5,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	29,20%	0,00%	10,00%	0,00%	0,00%	0,00%	18,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Исламска	Да	45,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	41,40%
	Не	1,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,70%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	52,80%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	56,90%
		100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%

3. Приказ ставова представника четири мањине према самоизјашњавању о врсти верника (интензитет и структура веровања)

1. Уверени верник и прихвата сва учења вере
2. Религиозан/на али не прихвата све што га/је сопствена вера учи
3. Традиционални верник, учествује у обредима и поштује обичаје, али није активан у сопственој религиозној заједници
4. Размишља о томе, али није сигуран/на да ли верује или не
5. Равнодушан према религији
6. Није религиозан али нема ништа против религије
7. Није религиозан и противник је религије

46.10 Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије									
		1	2	3	4	5	6	7	Укупно
Католичка	Велико поверење	36,40%	33,30%	20,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	29,80%
	Мало поверење или нема поверења	54,50%	55,60%	50,00%	0,00%	100,00%	100,00%	0,00%	56,10%
	Без одговора	9,10%	11,10%	30,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Велико поверење	34,40%	18,20%	14,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	30,30%
	Мало поверење или нема поверења	50,50%	81,80%	78,60%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	57,10%
	Без одговора	15,10%	0,00%	7,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,60%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Велико поверење	28,60%	50,00%	44,80%	66,70%	0,00%	75,00%	100,00%	48,00%
	Мало поверење или нема поверења	57,10%	50,00%	41,40%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	38,00%
	Без одговора	14,30%	0,00%	13,80%	33,30%	0,00%	25,00%	0,00%	14,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Велико поверење	43,80%	57,10%	66,70%	100,00%	0,00%	50,00%		53,40%
	Мало поверење или нема поверења	50,00%	42,90%	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	41,40%
	Без одговора	6,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	5,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%

56. Виђење грађана/ки Р Србије односа између нације и религије

		1	2	3	4	5	6	7	Укупно
Католичка	1	0,00%	11,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,80%
	2	3,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	33,30%	0,00%	3,50%
	3	27,30%	33,30%	40,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	29,80%
	4	27,30%	11,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	17,50%
	5	15,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,80%
	6	12,10%	33,30%	30,00%	100,00%	0,00%	66,70%	0,00%	22,80%
	7	15,20%	11,10%	30,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	15,80%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	1	3,20%	9,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,40%
	2	2,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,70%
	3	11,80%	27,30%	57,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	18,50%
	4	21,50%	18,20%	14,30%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	21,00%
	5	4,30%	18,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,00%
	6	52,70%	18,20%	28,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	46,20%
	7	4,30%	9,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	1	0,00%	0,00%	0,00%	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	2,00%
	2	14,30%	16,70%	6,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,00%
	3	57,10%	66,70%	37,90%	33,30%	0,00%	25,00%	0,00%	42,00%
	4	28,60%	0,00%	17,20%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	18,00%
	5	0,00%	0,00%	13,80%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	10,00%
	6	0,00%	16,70%	10,30%	33,30%	0,00%	25,00%	0,00%	12,00%
	7	0,00%	0,00%	13,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	1	3,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,70%
	2	21,90%	28,60%	53,30%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	31,00%
	3	31,30%	0,00%	13,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	20,70%
	4	3,10%	28,60%	0,00%	50,00%	0,00%	50,00%	0,00%	8,60%
	5	34,40%	42,90%	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	32,80%
	6	6,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	5,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%

1. Нација је извор религије
2. Религија је извор нације
3. Однос нације и религије је узајаман
4. Нација није битна за религију
5. Религија није битна за нацију
6. Религија и нација нису међусобно повезане
7. Не зна/ без одговора

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији

		1	2	3	4	5	6	7	Укупно
Католичка	Да	75,80%	88,90%	60,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	71,90%
	Не	6,10%	0,00%	20,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,00%
	Без одгово- ра/ неодлу- чан	18,20%	11,10%	20,00%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	21,10%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	63,40%	72,70%	64,30%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	64,70%
	Не	12,90%	0,00%	21,40%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,60%
	Без одгово- ра/ неодлу- чан	23,70%	27,30%	14,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	22,70%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Да	71,40%	83,30%	79,30%	66,70%	0,00%	75,00%	100,00%	78,00%
	Не	28,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
	Без одгово- ра/ неодлу- чан	0,00%	16,70%	20,70%	33,30%	0,00%	25,00%	0,00%	18,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Да	87,50%	100,00%	86,70%	100,00%	0,00%	50,00%	0,00%	87,90%
	Не	6,30%	0,00%	6,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,20%
	Без одгово- ра/ неодлу- чан	6,30%	0,00%	6,70%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	6,90%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског/ националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији

		1	2	3	4	5	6	7	Укупно
Католичка	Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета	0,00%	0,00%	10,00%	0,00%	0,00%	33,30%	0,00%	3,50%
	Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета	93,90%	100,00%	50,00%	0,00%	100,00%	33,30%	0,00%	82,50%
	Без одговора/неодлучан	6,10%		40,00%	100,00%		33,30%	0,00%	14,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета	12,10%	9,10%	7,10%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,00%
	Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета	79,10%	90,90%	92,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	81,20%
	Без одговора/неодлучан	8,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,80%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Јеврејска	Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета	100,00%	100,00%	89,70%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	94,00%
	Без одговора/неодлучан	0,00%	0,00%	10,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламск	Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета	3,10%	0,00%	6,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,40%
	Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета	90,60%	100,00%	93,30%	50,00%	0,00%	100,00%	0,00%	91,40%
	Без одговора/неодлучан	6,30%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%

66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво)

		1	2	3	4	5	6	7	Укупно
Католичка	Да	75,80%	88,90%	60,00%	0,00%	100,00%	33,30%	0,00%	71,90%
	Не	6,10%	0,00%	10,00%	0,00%	0,00%	33,30%	0,00%	7,00%
	Није размисљао/ла о томе	18,20%	11,10%	30,00%	100,00%	0,00%	33,30%	0,00%	21,10%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	56,50%	81,80%	57,10%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	59,30%
	Не	5,40%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,20%
	Није размисљао/ла о томе	38,00%	18,20%	42,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	36,40%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Да	71,40%	83,30%	82,80%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	84,00%
	Не	14,30%	0,00%	3,40%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
	Није размисљао/ла о томе	14,30%	16,70%	13,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Да	62,50%	71,40%	40,00%	50,00%	0,00%	100,00%	0,00%	58,60%
	Није размисљао/ла о томе	37,50%	28,60%	60,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	41,40%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%

67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

		1	2	3	4	5	6	7	Укупно
Католичка	Да	87,90%	66,70%	70,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	75,40%
	Не	3,00%	11,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,50%
	Није размисљао/ла о томе, без одговора	9,10%	22,20%	30,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	21,10%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	65,20%	63,60%	50,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	63,60%
	Не	10,90%	9,10%	14,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	11,00%
	Није размисљао/ла о томе, без одговора	23,90%	27,30%	35,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	25,40%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Да	42,90%	50,00%	41,40%	33,30%	0,00%	50,00%	0,00%	42,00%
	Не	28,60%	16,70%	24,10%	0,00%	0,00%	25,00%	0,00%	22,00%
	Није размисљао/ла о томе, без одговора	28,60%	33,30%	34,50%	66,70%	0,00%	25,00%	100,00%	36,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Да	36,70%	14,30%	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	30,40%
	Не	20,00%		20,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,10%
	Није размисљао/ла о томе, без одговора	43,30%	85,70%	46,70%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	53,60%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

		1	2	3	4	5	6	7	Укупно
Католичка	Да	81,80%	88,90%	70,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	75,40%
	Није размисљао/ла о томе, без одговора	18,20%	11,10%	30,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	24,60%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	54,80%	63,60%	78,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	58,00%
	Не	31,20%	18,20%	14,30%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	28,60%
	Није размисљао/ла о томе, без одговора	14,00%	18,20%	7,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	13,40%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Да	57,10%	100,00%	72,40%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	78,00%
	Не	14,30%	0,00%	3,40%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
	Није размисљао/ла о томе, без одговора	28,60%	0,00%	24,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	18,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Да	53,10%	14,30%	40,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	41,40%
	Не	0,00%	14,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,70%
	Није размисљао/ла о томе, без одговора	46,90%	71,40%	60,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	56,90%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%

4. Приказ ставова представника четири мањине према самоизјашњавању о сопственој религиозности или нерелигиозности

1. Религиозна особа
2. Нерелигиозна особа
3. Убеђени атеиста
4. Амбивалентан/на према институцији Цркве, не баш религиозан/на
5. Верује у нешто, али је нејасно шта
6. Традиционални верник
7. Остало
8. Не зна

46.10 Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије										
		1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Католичка	Велико поверење	34,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	29,80 %
	Мало поверење или нема поверења	50,00%	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	0,00%	0,00%	100,00 %	56,10 %
	Без одговора	16,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,00 %
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Велико поверење	29,30%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	29,40 %
	Мало поверење или нема поверења	57,80%	0,00%	100,00 %	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	58,00 %
	Без одговора	12,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,60 %
		100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Велико поверење	45,50%	66,70%	100,00 %	50,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	48,00 %
	Мало поверење или нема поверења	45,50%	16,70%	0,00%	0,00%	0,00%	25,00%	50,00%	100,00 %	38,00 %
	Без одговора	9,10%	16,70%	0,00%	50,00%	0,00%	25,00%	50,00%		14,00 %
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Велико поверење	52,80%	50,00%	100,00 %	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00 %	53,40 %
	Мало поверење или нема поверења	43,40%	0,00%	0,00%	100,00 %	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	41,40 %
	Без одговора	3,80%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%

56. Виђење грађана/ки Р Србије односа између нације и религије

		1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Католичка	1	2,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,80%
	2	2,00%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,50%
	3	32,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	29,80%
	4	20,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	17,50%
	5	10,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,80%
	6	20,00%	33,30%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	22,80%
	7	14,00%	66,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	15,80%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	1	3,40%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,40%
	2	1,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,70%
	3	18,10%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	18,50%
	4	19,80%	0,00%	100,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	21,00%
	5	5,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,00%
	6	48,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	47,10%
	7	3,40%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,40%
		100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	1	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	2,00%
	2	9,10%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,00%
	3	57,60%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	25,00%	0,00%	0,00%	42,00%
	4	18,20%	33,30%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	18,00%
	5	3,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	25,00%	50,00%	100,00%	10,00%
	6	3,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	12,00%
	7	9,10%	16,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	2	1,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,70%
	3	32,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	31,00%
	4	22,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	20,70%
	5	3,80%	50,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,60%
	6	35,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	32,80%
	7	3,80%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%

1. Нација је извор религије
2. Религија је извор нације
3. Однос нације и религије је узајаман
4. Нација није битна за религију
5. Религија није битна за нацију
6. Религија и нација нису међусобно повезане
7. Не зна/ без одговора

64. Грађани/ке Р Србије желе да се Р Србија прикључи Европској унији

		1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Католичка	Да	76,00%	33,30%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	71,90%
	Не	6,00%	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,00%
	Без одговора/ неодлучан	18,00%	33,30%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	21,10%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	63,80%	0,00%	100,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	63,90%
	Не	12,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,60%
	Без одговора/ неодлучан	23,30%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	23,50%
		100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Да	81,80%	83,30%	100,00%	50,00%	0,00%	75,00%	50,00%	0,00%	78,00%
	Не	6,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
	Без одговора/ неодлучан	12,10%	16,70%	0,00%	50,00%	0,00%	25,00%	50,00%	100,00%	18,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Да	88,70%	50,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	87,90%
	Не	5,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,20%
	Без одговора/ неодлучан	5,70%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,90%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%

65. Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског/ националног идентитета у ситуацији прикључења Европској унији

		1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Католичка	1	2,00%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,50%
	2	88,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	82,50%
	3	10,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	1	11,30%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	11,90%
	2	81,70%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	81,40%
	3	7,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,80%
		100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	2	90,90%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	94,00%
	3	9,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	1	3,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,40%
	2	92,50%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	91,40%
	3	3,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	5,20%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%

1. Доћи ће до губитка верског и/или националног идентитета
2. Неће доћи до губитка верског и/или националног идентитета
3. Без одговора/ неодлучан

**66. Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности
(демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање
људских права, грађанско друштво)**

		1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Католичка	Да	76,00%	33,30%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	71,90%
	Не	6,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,00%
	Није размишљао/ла о томе	18,00%	66,70%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	21,10%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	58,30%	0,00%	100,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	58,50%
	Не	3,50%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,20%
	Није размишљао/ла о томе	38,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	37,30%
		100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Да	75,80%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	84,00%
	Не	6,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
	Није размишљао/ла о томе	18,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	12,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Да	58,50%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	58,60%
	Није размишљао/ла о томе	41,50%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	41,40%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%

67. Грађани/ке Р Србије би подржали покрет или организацију која се залаже за остварење хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

		1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Католичка	Да	82,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	75,40%
	Не	4,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,50%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	14,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	21,10%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	63,50%	0,00%	100,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	63,60%
	Не	11,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	11,00%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	25,20%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	25,40%
		100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Да	45,50%	33,30%	50,00%	50,00%	0,00%	50,00%		0,00%	42,00%
	Не	21,20%	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	25,00%	50,00%	0,00%	22,00%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	33,30%	33,30%	50,00%	50,00%	0,00%	25,00%	50,00%	100,00%	36,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Да	33,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	30,40%
	Не	17,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,10%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	49,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	53,60%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%

68. Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

		1	2	3	4	5	6	7	8	Укупно
Католичка	Да	82,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	75,40%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	18,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	24,60%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Евангелистичка или друга протестантска	Да	57,80%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	58,00%
	Не	28,40%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	28,60%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	13,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	13,40%
		100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Јеврејска	Да	72,70%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	75,00%	100,00%	0,00%	78,00%
	Не	6,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	21,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	25,00%	0,00%	100,00%	18,00%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Исламска	Да	45,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	41,40%
	Не	1,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,70%
	Није размишљао/ла о томе, без одговора	52,80%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	56,90%
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%

**Анализа репрезентативног узорка N=1504 (приказ обу-
хвата репрезентативни и додатни узорак мањина), реп-
резентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ,
по полу и старости према подацима из Пописа 2002.
године.**

*Сетови са више могућих одговора на питања отвореног типа. Перспективе грађа-
на и грађанки Р Србије су приказани у изворној форми из истраживања, без обраде, да би
била остављена могућност за квалитативни модел анализе.*

64.1 Разлози због којих грађани/ке Р Србије желе да се прикључе Европској унији			
	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Већа перспектива и бољитак	397	37,8%	54,3%
Економски разлози	174	16,6%	23,9%
Проширење тржишта и повећање запослености	85	8,1%	11,6%
Због слободe кретања	72	6,8%	9,8%
Уређенији односи у друштву	61	5,9%	8,4%
Интеграција са светом	53	5,0%	7,2%
Због многих привилегија	33	3,1%	4,5%
Зато што припадамо Европи	31	3,0%	4,3%
Боље образовање	30	2,8%	4,1%
Због неких олакшица	25	2,4%	3,5%
Због ефикаснијих закона	16	1,5%	2,1%
Због безбедности и сигурности	12	1,1%	1,6%
Нормалан след догађаја	10	0,9%	1,3%
Материјална корист искључиво	10	0,9%	1,4%
Из више разлога	9	0,8%	1,2%
Доста добра нам доносе, али и односе	8	0,7%	1,1%
Ради упознавања културних вредности Европе	8	0,8%	1,1%
То ће нам донети мир	6	0,6%	0,8%
Видећемо како ће бити	5	0,5%	0,7%
Нужно зло	3	0,3%	0,4%
Остваривање већих права грађана Србије	3	0,3%	0,5%
Да би се илузија о ЕУ што пре распршила	1	0,1%	0,2%
Укупно	1050	100,0%	144,0%

64.2 Разлози због којих грађани/ке Р Србије не желе да се прикључе Европској унији			
	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Не би нам донела доброг	89	17,3%	25,2%
Неће донети ништа добро	60	11,6%	16,9%
Нисам за ЕУ	55	10,6%	15,5%
То повлачи негативне последице за собом	40	7,7%	11,2%
Нећемо добити ништа, а изгубићемо национални идентитет	27	5,1%	7,5%
Мислим да нам то неће помоћи	24	4,6%	6,7%
Желим да остане како је сад, добро нам је и овако	22	4,2%	6,1%
Израбљивали би нас, траже богатство и ресурсе	19	3,7%	5,4%
Не доноси ништа добро осим нових прописа без којих смо и до сада живели	16	3,1%	4,5%
Сматра јаловом унијом, прескупом и финансијски неоправданом	15	2,9%	4,2%
Немамо стандарде за улазак у ЕУ	14	2,7%	3,9%
Не верујем да ће се десити, јер нећемо испунити услове	14	2,6%	3,9%
Европа је дегенеративна	12	2,4%	3,5%
Због лоших историјских искустава - бомбардовање, Косово и Метохија	12	2,4%	3,5%
Неопходно је прво решити нека питања у држави, па се онда прикључити	10	1,9%	2,7%
ЕУ је вештачка творевина	10	1,8%	2,7%
Наш менталитет није за то, ми смо Балканци	10	2,0%	2,9%
Недовољна информисаност грађана о уласку у ЕУ	10	1,9%	2,8%
Некомпатибилност ЕУ са хришћанским вредностима	9	1,7%	2,4%
Не желим да ми Америка кроји судбину	9	1,8%	2,6%
Ни чланицама ЕУ није добро	8	1,6%	2,3%
Ми јесмо у Европи	7	1,3%	1,9%
Ништа није посебно у томе да будемо у Европи	6	1,2%	1,7%
Због неморала ЕУ	5	1,1%	1,5%
Не желим да одговорим	4	0,7%	1,0%
Не размишљајам на ту тему	4	0,8%	1,2%
Стандардизовали су и неке лоше ствари, корпоративни и императивни интерес унутар ЕУ	4	0,8%	1,2%
Зато што Србија никад неће постати равноправна чланица	1	0,3%	0,4%
Зато што сам антиглобалиста	1	0,3%	0,4%
Укупно	517	100,0%	145,6%

66.1 Разлози zbog kojih građani/ke Р Србије сматрају да прихватају модерне секуларне вредности

	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Зато што мислим да је то у реду, то су нормативи савременог друштва	235	24,2%	34,1%
То је универзална вредност	101	10,4%	14,7%
Због напреднијих односа у друштву	96	9,8%	13,8%
Због равноправности	76	7,8%	11,0%
Обележја времена у ком живимо	75	7,8%	10,9%
Оне су део нормалног функционисања	62	6,4%	9,0%
Треба да се поштују људска права и грађанско друштво	57	5,9%	8,3%
Због људске слободе	53	5,4%	7,6%
Зато што је то природно право, право на живот	47	4,8%	6,8%
Зато што су то највиши домени развоја европске цивилизације	40	4,1%	5,7%
Могу бити добре и корисне	39	4,1%	5,7%
Зато што су то могућности избора	15	1,5%	2,1%
То су хуманистичке тековине	14	1,5%	2,1%
Прихватам демократију, капитализам је нужно зло	12	1,2%	1,7%
Прихватам, али не знам зашто	10	1,0%	1,5%
Све је у складу са хришћанским вредностима, осим капитализма који не прихватам	8	0,8%	1,1%
Због рационалности	5	0,6%	0,8%
Условљени смо да их поштујемо	5	0,5%	0,7%
Боље се живи у миру и слози	5	0,6%	0,8%
Питање васпитања	4	0,4%	0,6%
Прихватам капитализам и равноправност полова у неком смислу	3	0,3%	0,4%
Нисам размишљао о томе	3	0,3%	0,4%
Не желим да одговорим	2	0,2%	0,2%
Због тога што се то у нашој земљи не поштује	1	0,1%	0,2%
То је све лаж	1	0,1%	0,1%
Зато што сам космополита	1	0,1%	0,2%
Укупно	971	100,0%	140,5%

66.2 Разлози због којих грађани/ке Р Србије сматрају да не прихватају модерне секуларне вредности			
	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Не прихвата капитализам	39	22,0%	26,0%
Данас не постоје никаква људска права, то су све лажи	22	12,4%	14,6%
Нисам за то	19	10,9%	12,9%
Поштујем традиционалне вредности	13	7,3%	8,6%
Због хомосексуалности	12	6,5%	7,7%
Зато што нису хришћанска, али их прихвата у хришћанском смислу	10	5,8%	6,9%
Модерно не подразумева да је добро	9	5,1%	6,0%
Неке од ових вредности су против слободе човека	8	4,7%	5,6%
Људи не поштују ни себе ни друге, ни вредности у друштву	6	3,6%	4,2%
Због вере у Бога	5	2,7%	3,2%
То су вредности које у сржи носе обожавање новца и материјализма које је већ готово уништило свет	5	3,1%	3,6%
Нисам о томе размишљао	5	2,8%	3,3%
То су америчке вредности	5	3,1%	3,6%
Демократију прихватам, остало не	4	2,3%	2,7%
Не знам шта је то, појам непознат	3	1,5%	1,8%
Не прихватам секуларизам, Црква и држава треба да се прожимају	3	1,5%	1,8%
Мислим да су међусобно контрадикторне	3	1,6%	1,9%
Јер вредности праве социјалне разлике	3	1,5%	1,8%
Не верујем у ову земљу	1	0,8%	0,9%
Зато што сам анархиста	1	0,8%	0,9%
Укупно	178	100,0%	118,2%

67.1 Разлози због којих би грађани/ке Р Србије подржали покрет или организацију која се залаже за остваривање хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Ради ширења хришћанских вредности	198	26,5%	35,0%
Сматрам да би то довело до напретка	104	13,9%	18,3%
Због лепих циљева	66	8,8%	11,6%
Зато што би таква заједница боље функционисала	42	5,6%	7,3%
Јер је уједињење Европе позитивна ствар	42	5,7%	7,5%
Да би се појачале моралне вредности	36	4,8%	6,4%
Допринос бољем разумевању међунационалних и међуверских разлика	27	3,6%	4,8%
Европа је хришћанска	27	3,7%	4,8%
Нормално ми је, тако треба	25	3,3%	4,4%
Продуховљавање Европе	24	3,2%	4,2%
Можда тако не изгубимо бар верски идентитет	19	2,5%	3,3%
Не знам да објасним	18	2,4%	3,1%
Да имамо своје представнике	15	1,9%	2,6%
Ако би било могуће	14	1,9%	2,5%
Кад се уједине, неће бити ратова	14	1,8%	2,4%
Због испољавања културе нашег народа	14	1,9%	2,5%
Треба да се отварамо и тежимо Европи	11	1,5%	2,0%
Заједно смо јачи	11	1,5%	2,0%
Било би добро да држава то подржи	9	1,2%	1,6%
Прихватио би у колико је реч само о православним вредностима	7	0,9%	1,2%
Не желим да одговорим	5	0,7%	0,9%
То је такође право грађана	4	0,5%	0,7%
Нисам дубље размишљао о томе, али мислим да би требало	4	0,5%	0,6%
Потребна је хришћанска оријентација против исламизације	4	0,5%	0,7%
Економски просперитет	3	0,4%	0,5%
Хришћански принцип да не пристајеш да другоме нанесеш зло би био користан против европског имепријализма	3	0,4%	0,5%
Ако имају добар програм за омладину, и слично	2	0,2%	0,3%
Да могу да путујем са личном картом, а не са пасошем	1	0,2%	0,2%
Зато што су ми већина другова хришћани	1	0,1%	0,1%
Укупно	748	100,0%	132,0%

67.2 Разлози због којих грађани/ке Р Србије не би подржали покрет или организацију која се залаже за остваривање хришћанских вредности у друштву и политици уједињене Европе

	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Нема потребе за тим	45	15,6%	18,8%
Не, због инструментализације хришћанских вредности у политичке сврхе	22	7,6%	9,1%
Јер сам муслиман, нису само хришћани, и муслимани су у ЕУ	22	7,8%	9,4%
Нисам за ЕУ	21	7,4%	8,9%
Нespoјиво	21	7,2%	8,7%
Неће донети ништа добро	20	7,0%	8,5%
Не желим да одговорим	19	6,6%	8,0%
Не подржавам политику уједињења Европе	18	6,2%	7,5%
Свака вера има свој пут	12	4,1%	4,9%
Нећу да се удружујем са католицима	11	3,8%	4,6%
Због очувања нашег идентитета	10	3,6%	4,3%
Није предмет мог интересовања	9	3,2%	3,9%
Мислим да смо доста видели са разних хришћанских организација	8	2,9%	3,5%
Религија је приватна ствар	7	2,5%	3,0%
То би могло да подразумева свашта	6	2,0%	2,4%
Не знам	6	2,1%	2,5%
Не постоје такве организације	5	1,9%	2,3%
Друштво треба да се заснива на моралним а не религијским вредностима	5	1,8%	2,2%
Не верујем у цркву/ религију	4	1,5%	1,8%
Довољан је утицај Цркве	4	1,4%	1,7%
Зато што је јако мало православља у Европи	3	1,0%	1,2%
Назадност	1	0,5%	0,6%
Наша традиција је толико крута да не би могла да попусти	1	0,5%	0,6%
Звучи крајње десничарски	1	0,5%	0,6%
Не бих се залагао, али немам ниста против	1	0,5%	0,6%
Хришћани су то право остварили	1	0,2%	0,3%
Јер Европа гаји секуларне вредности	1	0,2%	0,3%
Мислим да није могуће организовати такав покрет јер има људи који мрзе Европу	1	0,5%	0,6%
Укупно	285	100,0%	120,3%

**68.1 Разлози због којих грађани/ке Р Србије
подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог**

	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Због међусобног разумевања и толеранције	181	20,1%	27,1%
Због бољег односа верских заједница и смањења ризика од верских сукоба	175	19,5%	26,3%
Да, дијалог подржавам увек	133	14,8%	20,0%
Због општег интереса свих	129	14,3%	19,3%
Због заједничких, истих веровања	58	6,4%	8,7%
Због заједничког решавања проблема	43	4,8%	6,4%
Зато што треба да се волимо	38	4,2%	5,6%
Битно је због мира и разумевања међу људима	25	2,8%	3,7%
Боља сарадња међу религијама и црквама, и начела којих би се све придржавале	22	2,4%	3,3%
Мислим да треба да постоји	18	2,0%	2,7%
Разједињеност Црква је неприродно стање	12	1,4%	1,8%
Да би сви људи били исти	12	1,3%	1,8%
Ради одбране хришћанских вредности	10	1,1%	1,4%
Ради ширења вере	9	1,0%	1,3%
То су основни етички постулати живљења у друштву	7	0,8%	1,1%
Зато што то треба да буде модел	7	0,8%	1,1%
Уз опрез и трезвеност	4	0,4%	0,5%
Ради хуманизације друштва и људских односа	4	0,5%	0,6%
То је ближе свима	3	0,3%	0,4%
Радни морал	3	0,3%	0,5%
Као помоћ у остваривању и ширењу духовних вредности	3	0,3%	0,4%
Чисто да би на ТВ био нови ријалити шоу	2	0,3%	0,4%
Уколико дијалог има за циљ спасење	1	0,1%	0,2%
Бог слободе	1	0,1%	0,2%
Укупно	901	100,0%	134,8%

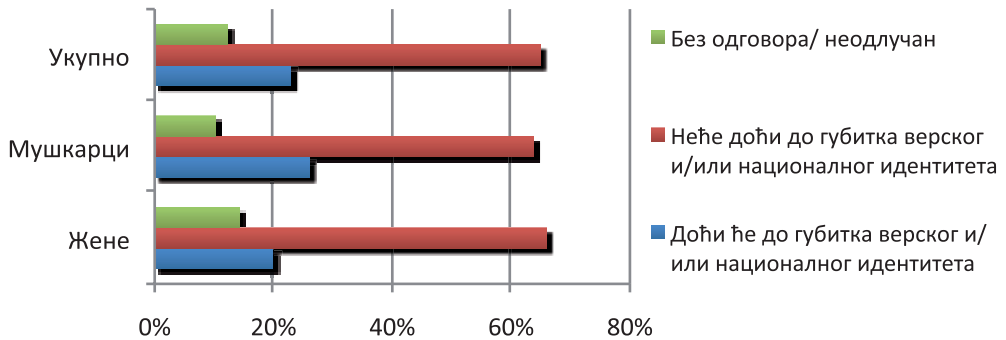
**68.2 Разлози због којих грађани/ке Р Србије
не подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог**

	Број одговора	Процент одговора	Процент испитаника
Не можемо бити заједно	66	28,9%	38,2%
Уједињење свих религија је немогуће	27	11,6%	15,3%
Екуменски дијалог би допринео да православни изгубе свој идентитет	22	9,6%	12,6%
Против сам тога	20	8,8%	11,6%
Ти дијалози не доприносе ничему	18	8,0%	10,6%
Не желим да одговорим	18	8,0%	10,6%
Не мислим да је могуће	17	7,5%	9,9%
Нема потребе за тим	17	7,3%	9,6%
Не знам	9	3,9%	5,2%
Зато што ће то довести до још већег раскола међу Црквама	4	1,8%	2,4%
Не интересује га	3	1,4%	1,8%
Екуменизам је политички пројекат	3	1,2%	1,6%
Не подржавам религију	1	0,6%	0,8%
Немамо развијену ту свест	1	0,3%	0,4%
Због преваре	1	0,6%	0,8%
Није време	1	0,6%	0,8%
Укупно	229	100,0%	132,1%

**РЕЛИГИОЗНОСТ ГРАЂАНА СРБИЈЕ
И ЊИХОВ ОДНОС ПРЕМА ПРОЦЕСУ
ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА**

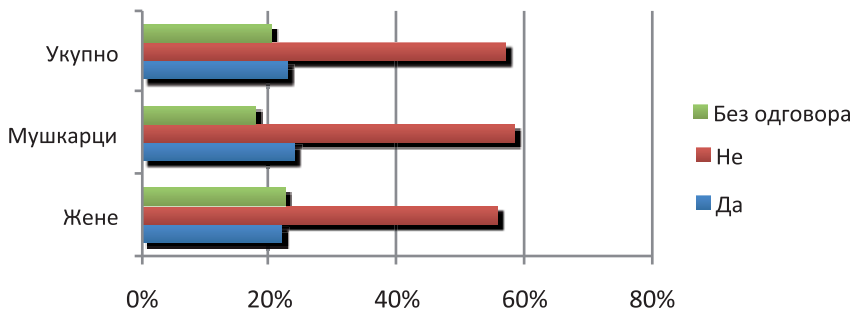
Графички приказ дела резултата истраживања

Став грађана/ки Р Србије о губљењу верског/ националног идентитета у ситуацији прикључења Европској Унији

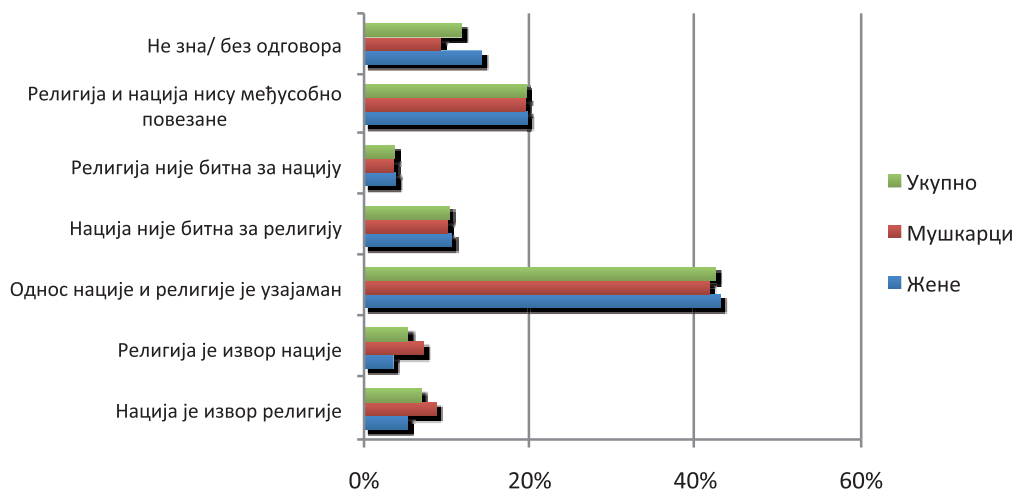
*Подаци из истраживања *Религиозност у Србији, 2010*. Анализа репрезентативног узорка $N=1219$, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002. Приказ резултата истраживања према полној структури

Став грађана/ки Р Србије о томе да ли Цркве и верске заједнице у Р Србији адекватно одговарају на актуелне социјалне проблеме у земљи

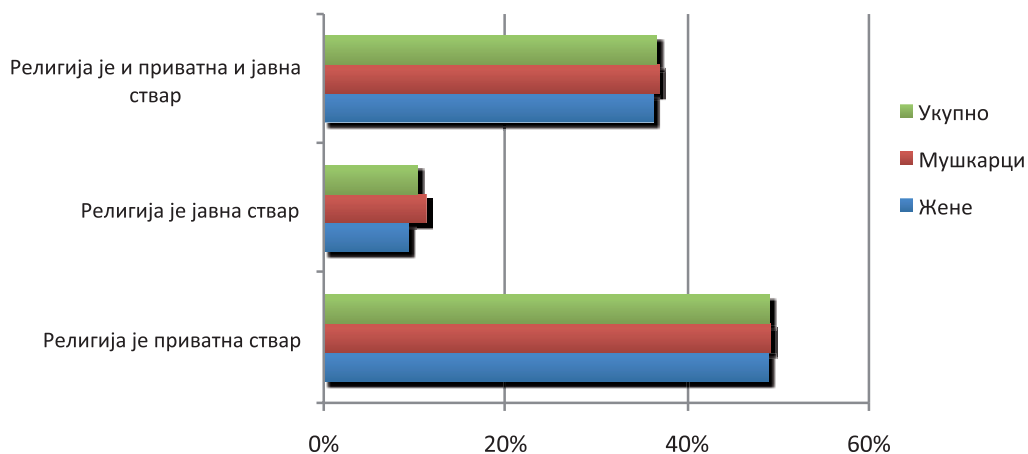
*Истраживање: *Религиозност у Србији, 2010*. $N=1219$, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.

Виђење грађана/ки Р Србије односа између нације и религије

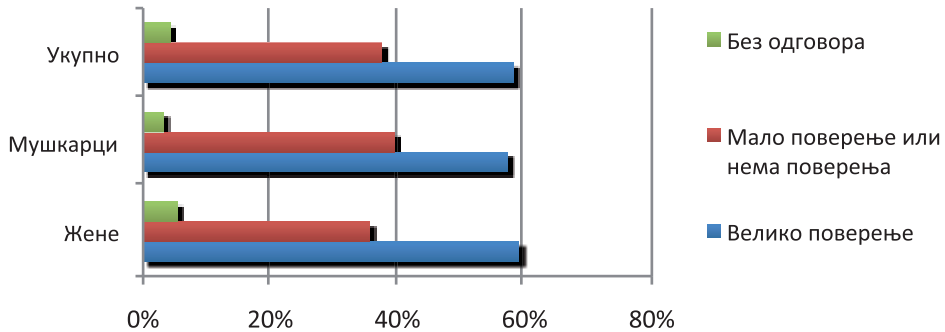
*Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.

Однос грађана Р Србије према приватности религије

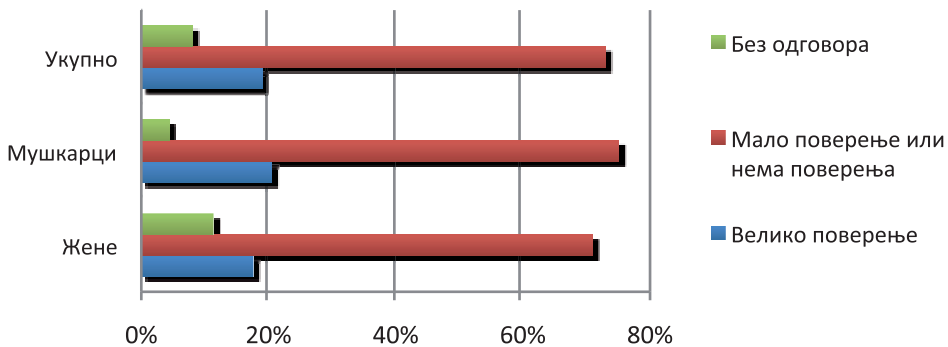
*Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.

Колико поверење у Цркве/ верске заједнице исказују грађани/ке Р Србије

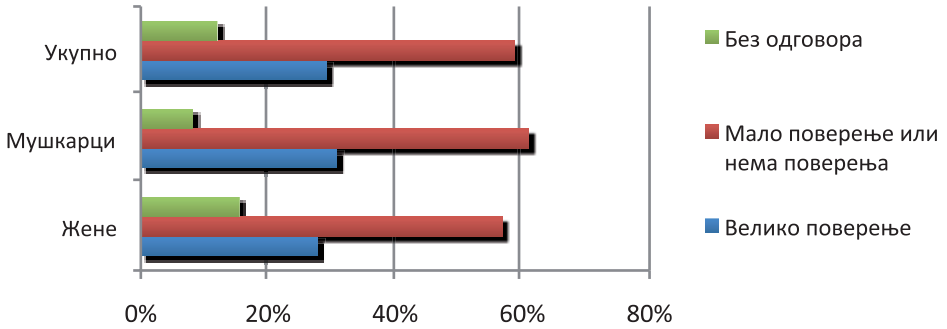
*Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.

Колико поверење у Европску унију исказују грађани/ке Р Србије

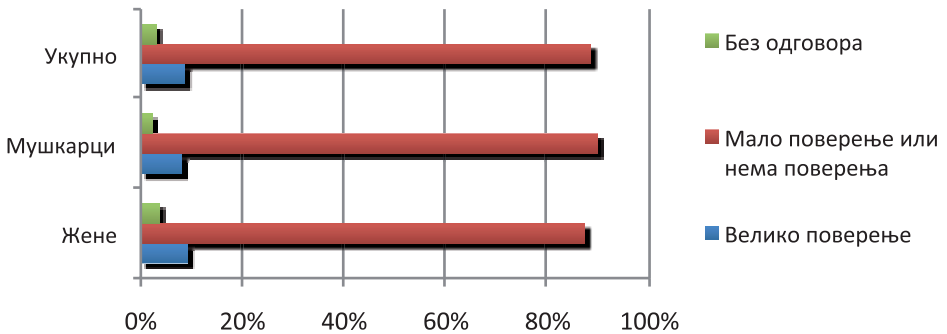
*Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.

Колико поверење у организације за заштиту животне средине исказују грађани/ке Р Србије

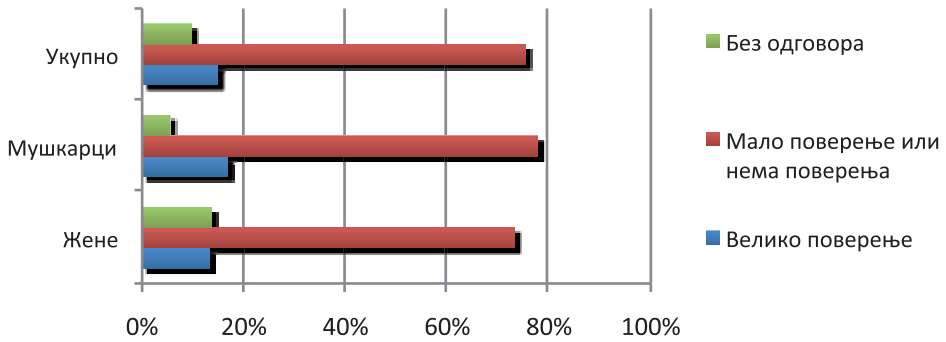
**Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.*

Колико поверење у штампане медије исказују грађани/ке Р Србије

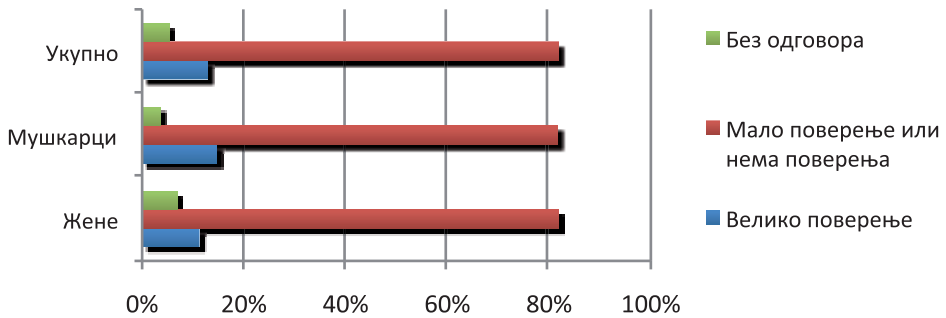
**Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.*

Колико поверење у Уједињене нације исказују грађани/ке Р Србије

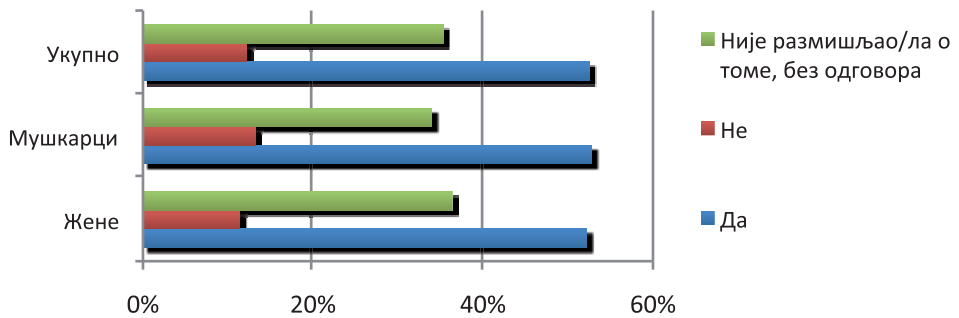
**Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.*

Колико поверење у власт и државну управу исказују грађани/ке Р Србије

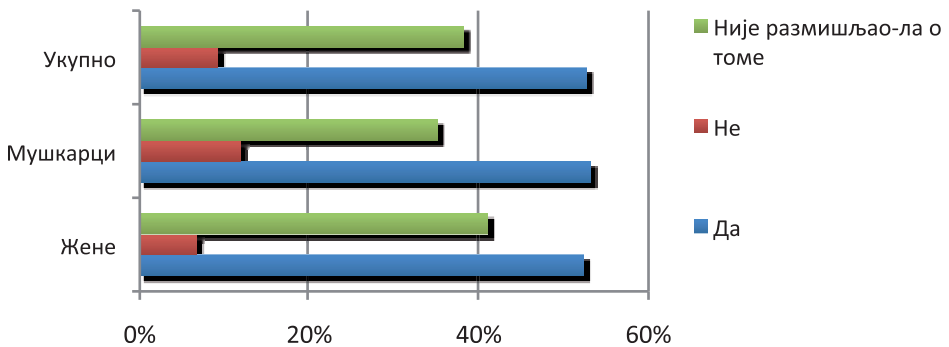
**Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.*

Грађани/ке Р Србије подржавају екуменски и интеррелигијски дијалог

**Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.*

Грађани/ке Р Србије прихватају модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, поштовање људских права, грађанско друштво)

**Истраживање: Религиозност у Србији, 2010. N=1219, репрезентативно за грађане и грађанке Р Србије без КиМ, по полу и старости према подацима из Пописа 2002.*

УПИТНИК
– Религиозност у Србији –

Добар дан. Моје име је _____ . Centre for European Studies (CES), Konrad Adenauer Stiftung (KAS) и Хришћански културни центар спроводе анкетно истраживање о томе у шта и на који начин верују грађани наше земље и колико су људима важне религија и црква у нашем савременом друштву. Ви сте случајним путем изабрани у репрезентативни узорак који представља све становнике Србије. Желели бисмо да чујемо шта Ви мислите о питањима која су садржана у овом упитнику. Анкета је анонимна, а сви Ваши одговори ће се користити искључиво за научне потребе. Ваши одговори ће допринети бољем разумевању тема које нас интересују. Хвала на сарадњи.

ОПШТИ ДЕО

Q1. Пол:

- 1.) женски
2.) мушки

(v1)

Q2. Колико имате година:

- 1.) до 20 година
2.) од 21 до 30 година
3.) од 31 до 40 година
4.) од 41 до 50 година
5.) од 51 до 60 година
6.) од 61 година и више

(v2)

Q3. Садашње место становања:

- 1.) метропола (преко милион становника)
2.) велики град (од 500.000 до милион)
3.) средњи град (од 100.000 до 500.000)
4.) град (од 20.000 до 100.000)
5.) варош (од 1.000 до 20.000)
6.) село

(v3)

Q3.1 Садашње место становања (име града/села, име општине)

(v3.1)

Q3.2 Раније место становања за особе које су се преселиле у периоду после 2001. године

(v3.2)

Q3.3 Кратко објаснити разлог пресељења

(v3.3)

Q4. Коју школу сте завршили:

- 1.) без школе
- 2.) са незавршеном основном школом
- 3.) са основном школом (завршених 8 разреда)
- 4.) до три године средње школе
- 5.) четворогодишња средња школа или гимназија
- 6.) виша школа
- 7.) факултетска диплома и више

(v4)

Q5. Шта сте по занимању?

- 1.) пољопривредник, домаћица пољопривредника
- 2.) домаћица
- 3.) НКВ радник
- 4.) ПКВ радник
- 5.) КВ радник
- 6.) ВКВ радник
- 7.) службеник/техничар
- 8.) предузетник
- 9.) стручњак
- 10.) ученик/ца, студент/киња
- 11.) пензионер/ка
- 12.) незапослен/а

(v5)

Q6. Какав је тренутно Ваш брачни статус?

- 1.) законити брак
- 2.) ванбрачна заједница
- 3.) удовац/удовица
- 4.) разведен/а
- 5.) неожењен/неудата

(v6)

9.) нема одговора (спонтано)

А. Карактеристике и типологија верника

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 1

Q7. Да ли верујете да Бог постоји?

- 1.) верујем да Бог постоји
- 2.) сумњам, можда постоји а можда не постоји
- 3.) нека врста духа или животна сила постоји, али не знам да ли је то Бог
- 4.) не мислим да постоји Бог, дух или животна сила
- 5.) нисам о томе размишљао/ла

(v7)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 2

Q8. Којој Цркви или верској заједници припадате?

- 1.) православној (v8)
- 2.) римокатоличкој
- 3.) евангелистичкој или некој другој протестантској
- 4.) јеврејској
- 5.) исламској
- 6.) некој другој (уписати назив верске заједнице) _____
- 7.) не припадам ниједној Цркви нити верској заједници _____
- 99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 3

Q9. За себе можете рећи да сте:

- 1.) уверени верник и прихватате све што Ваша вера учи
- 2.) религиозни сте, али не прихватате све што Ваша вера учи
- 3.) традиционални сте верник, учествујете у неким обредима и поштујете обичаје, али нисте активни у својој религиозној заједници
- 4.) размишљате о томе, али нисте начисто да ли верујете или не (v9)
- 5.) према религији сте равнодушни
- 6.) нисте религиозни, али немате ништа против религије
- 7.) нисте религиозни, и противник сте религије
- 8.) ништа од претходног, објасните молим вас _____

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 4

Q10. Без обзира да ли идете у Цркву или не, да ли бисте за себе рекли да сте:

- 1.) религиозна особа (v10)
- 2.) нерелигиозна особа
- 3.) убеђени атеиста
- 4.) нешто друго _____
- 99.) не знам (спонтано)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 5**Q11. Зашто поштујете Божије заповести?**

- 1.) зато што се плашим Божије казне
- 2.) зато што очекујем награду од Бога
- 3.) зато што волим Бога
- 4.) верник сам, али не поштујем Божије заповести
- 5.) неки други разлог, објасните _____
- 6.) не познајем Божије заповести, па не знам да ли их поштујем или не
- 7.) не поштујем Божије заповести
- 8.) нисам о томе размишљао/ла

 (v11)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 6**Q 12. У шта од доле наведеног верујете?**

		да	не	не знам	нема одговора
V12.1	У живот после смрти	1	2	99	8
V12.2	У рај и пакао	1	2	99	8
V12.3	У Васкрсење	1	2	99	8
V12.4	У пресељење душе	1	2	99	8
V12.5	Магију	1	2	99	8
V12.6	Број 13 доноси несрећу/у то да човек може да предвиди будућност	1	2	99	8

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 7**Q13. Да ли сте крштени:**

- 1.) да
- 2.) не
- 3.) то није обред моје вероисповести

 (v13)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 8**Q14. Да ли сте крстили своју децу?**

- 1.) да
- 2.) не
- 3.) немам децу
- 4.) то није обред моје вероисповести
- 5.) не желим да одговорим

 (v14)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 9

Q14.1 Ако нисте крстили своју децу, да ли бисте то желели?

- 1.) да
 - 2.) не
 - 3.) то није обред моје вероисповести
 - 4.) не желим да одговорим
- (v14.1)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 10

Q15. Да ли сте венчани у Цркви/верској заједници путем верског обреда?

- 1.) да
 - 2.) не, али бих волео/ла
 - 3.) не
 - 4.) нисам у браку
- (v15)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 11

Q16. Колико често посећујете цркву/храм?

- 1.) недељно више пута
 - 2.) једном недељно
 - 3.) једном до два пута месечно
 - 4.) неколико пута годишње
 - 5.) скоро никада
 - 6.) никада
- (v16)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 12

Q17. Да ли посећујете недељну литургију/мису/клањате цуму?

- 1.) редовно
 - 2.) 1-2 пута месечно
 - 3.) неколико пута годишње, о верским празницима
 - 4.) никада
- (v17)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 13

Q18. Колико често се молите Богу ван верског обреда? Да ли је то:

- 1.) сваки дан
 - 2.) више него једном недељно
 - 3.) једном недељно
 - 4.) барем једном месечно
 - 5.) неколико пута годишње
 - 6.) ређе
 - 7.) не молим се Богу
 - 8.) не желим да одговорим
- (v18)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 14

Q19. Да ли постите пред велике верске празнике?

- 1.) редовно постим
 - 2.) повремено
 - 3.) никада
- (v19)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 15

Q20. Да ли се исповедате свештенику?

- 1.) често (пред свако причешће и чешће)
 - 2.) ретко
 - 3.) никада
 - 4.) није пракса моје вероисповести
 - 5.) не желим да одговорим
- (v20)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 16

Q21. Какав имате однос са својим свештеником?

- 1.) присан, он је и мој духовник
 - 2.) добар
 - 3.) углавном лош
 - 4.) врло лош
 - 5.) немам никакву комуникацију са свештеником
 - 6.) не желим да одговорим
- (v21)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 17

Q22. Да ли знате како се зове Ваш епископ/бискуп/рабин/муфтија?

- 1.) да (v22)
2.) не

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 18

Q 23. Да ли сте некада са њим разговарали?

- 1.) да (v23)
2.) не

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 19

Q24. Да ли се причешћујете?

- 1.) да (v24)
2.) не, али бих волео/ла
3.) не
4.) моја вероисповест не познаје обред причешћа

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 20

Q24.1 Ако се причешћујете, колико је то пута у току године и када?

- 1.) на свакој Литургији/ или одговарајућем обреду
2.) само за веће празнике
3.) по једном у току 4 поста (v24.1)
4.) 1-2 пута годишње

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 21

Q25. Да ли сте били у богомољама других Цркава и верских заједница?

- 1.) да (v25)
2.) не

УПУТСТВО АНКЕТАРУ: испитаник треба да наведе православна црква, католичка црква, синагога, катедрала, цамија итд.

Q25.1 Ако јесте, у којим?

- _____
_____ (v25.1)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 22**Q26. Осим венчања, сахрана и крштења, колико често похађате верске обреде у последње време?**

- 1.) више од једном недељно
- 2.) једном недељно
- 3.) једном месечно
- 4.) само у време верских празника
- 5.) једном годишње
- 6.) ређе
- 7.) никад, готово никад

 (v26)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 23**Q27. Шта мислите: да ли би за доле наведене догађаје требало одржати верске обреде:**

		да	не	не знам	нема одговора
V27.1	Рођење	1	2	99	8
V27.2	Склапање брака	1	2	99	8
V27.3	Смрт	1	2	99	8

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 24**Q28. Да ли одлазите на ходочашћа/поклоницка путовања?**

- 1.) редовно
- 2.) повремено
- 3.) нисам био/ла, али бих волео/ла да идем
- 4.) нисам био/ла и нећу ићи

 (v28)**Q28.1 Ако сте били на ходочашћу/поклоничком путовању, где сте били?**

 (v28.1)**Q28.2 Ако долази до промене, какве су то промене?**

 (v28.2)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 25

Q28.3. Да ли одлазак на ходочашће/поклоничко путовање доводи до промена у Вашем свакодневном животу?

- 1.) да
 2.) не
 3.) нисам о томе размишљао/ла

 (v28.3)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 26

Q29. Да ли читате верску штампу, књиге, ТВ и радио емисије?

- 1.) редовно
 2.) повремено
 3.) веома ретко
 4.) никада

 (v29)

Q29.1 Ако читате, које?

	Верска штампа		Књиге		ТВ и радио емисије
V29.1.1		V29.2.1		V29.3.1	
V29.1.2		V29.2.2		V29.3.2	
V29.1.3		V29.2.3		V29.3.3	

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 27

Q30. Да ли обављате неку службу у вашој цркви/ верској заједници?

- 1.) да
 2.) не

 (v30)

Q30.1 Ако је да, коју?

 (v30.1)
ПОКАЖИ КАРТИЦУ 28

Q31. Да ли својим прилозима материјално помажете цркву/верску заједницу?

- 1.) редовно
 2.) повремено
 3.) само у изузетним ситуацијама
 4.) никада

 (v31)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 29

Q32. Да ли Вас је неко у Вашој породици поучавао у вери?

- 1.) да
2.) не

(v32)

Q32.1 Ако Вас је поучавао, ко Вас је од чланова породице поучавао?

(v32.1)

Q32.2 Ако Вас је поучавао неко ван породице, ко је то био?

(v32.2)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 30

Q33. Поучавате ли ви своју децу?

- 1.) да
2.) не
3.) немам децу

(v33)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 31

Q34. Да ли славите верске празнике (нпр. Божић, Васкрс, крсну славу, Бајрам, Песах, итд.) у својој породици?

- 1.) раније нисмо, али сада славимо (допунити од када, годину) _____
2.) славили смо раније, славимо и сада
3.) нисмо славили раније, ни сада не славимо
4.) раније смо славили, сада не славимо

(v34)

Q34.1 Ако сте славили, због чега сада не славите?

(v34.1)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 32

Q34.2 Ако не славите, да ли идете код других?

- 1.) да
2.) не

(v34.2)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 33

Q34.3 Ако идете због чега идете?

- 1.) ради пријатељства
 - 2.) настављам породичну традицију
 - 3.) због нечег другог
- _____
- 99.) не знам
- (v34.3)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 34

Q35. Да ли је у Вашој породици уобичајен црквени укуп покојника?

- 1.) да
 - 2.) не
 - 3.) не желим да одговорим
- (v35)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 35

Q36. Колико познајете припаднике других цркава и религија?

- 1.) добро
 - 2.) делимично
 - 3.) не познајем људе друге вероисповести
- (v36)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 36

Q37. Да ли честитате празнике пријатељима, познаницима, колегама, суседима итд. друге вероисповести?

- 1.) да
 - 2.) не
 - 3.) не познјем људе друге вероисповести
- (v37)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 37

Q38. Верници треба:

- 1.) да праштају и моле се, чак и за своје непријатеље
 - 2.) да враћају око за око, зуб за зуб, тј. да се свете
 - 3.) да буду равнодушни према другима
- (v38)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 38

Q39. Какав је Ваш однос према онима који Вам чине зло?

- 1.) исти као и њихов према мени
- 2.) избегавам их и презирем (v39)
- 3.) избегавам их али их не презирем
- 4.) настојим опростити и заборавити
- 5.) за њих се молим и опраштам им

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 39

Q40. Јесу ли, по Вашем мишљењу, побожни људи бољи (моралнији) од оних који то нису?

- 1.) бољи су од других
- 2.) нема разлике између побожних и оних који то нису (v40)
- 3.) побожни су мање морални

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 40

Q41. Како доживљавате своју веру (религију)?

- 1.) као веру која се строго придржава верских прописа и традиције (v41)
- 2.) као веру која се током времена мења и осавременује
- 3.) као веру која једним делом остаје традиционална, а другим дело се осавременује
- 4.) нешто друго (навести шта) _____
- 5.) нисам о томе размишљао/ла

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 41

Q42. Какав је Ваш однос према онима који не верују?

- 1.) треба их поштовати као људе
- 2.) не треба им веровати
- 3.) треба их презирати (v42)
- 4.) такви људи не постоје
- 5.) не могу да проценим

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 42

Q43. Да ли је религија?

- 1.) приватна ствар
- 2.) јавна ствар
- 3.) и приватна и јавна ствар

(v43)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 43

Q44. Да ли Цркве и верске заједнице треба да учествују у јавном, друштвеном животу?

- 1.) да
- 2.) не

(v44)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 44

Q45. Какву улогу у друштву има религија?

- 1.) позитивну
- 2.) негативну
- 3.) и позитивну и негативну

(v45)

99.) не знам

Q45.1 Ако је позитивна због чега мислите да је тако?

(v45.1)

Q45.2 Ако је негативна, због чега мислите да је тако?

(v45.2)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 45

Q46. Молимо Вас, погледајте овај списак институција и одговорите, колико поверења имате у сваку од њих. Је ли то поверење:

		Веома велико	Велико	Не баш велико	Никакво	Не знам	Нема одговора
V46.1	Цркву	1	2	3	4	99	8
V46.2	Војску	1	2	3	4	99	8
V46.3	Образовно-васпитни систем	1	2	3	4	99	8
V46.4	Штампу	1	2	3	4	99	8
V46.5	Синдикате	1	2	3	4	99	8
V46.6	Полицију	1	2	3	4	99	8
V46.7	Скупштину	1	2	3	4	99	8
V46.8	Јавне службе	1	2	3	4	99	8
V46.9	Систем социјалног осигурања	1	2	3	4	99	8
V46.10	Европску унију	1	2	3	4	99	8
V46.11	НАТО	1	2	3	4	99	8
V46.12	Уједињене нације	1	2	3	4	99	8
V46.13	Здравствени систем	1	2	3	4	99	8
V46.14	Правосудни систем	1	2	3	4	99	8
V46.15	Велика предузећа	1	2	3	4	99	8
V46.16	Организације за заштиту животне средине	1	2	3	4	99	8
V46.17	Политичке странке	1	2	3	4	99	8
V46.18	Власт и државну управу	1	2	3	4	99	8

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 46

Q47. Уопштено говорећи, да ли мислите да у нашој земљи Црква и верске заједнице адекватно одговарају на:

		Да	Не	Не знам	Нема одговора
V47.1	Моралне проблеме заједнице	1	2	99	8
V47.2	Моралне потребе појединаца	1	2	99	8
V47.3	Проблеме породичног живота	1	2	99	8
V47.4	Духовне потребе људи	1	2	99	8
V47.5	Социјалне проблеме у нашој земљи данас	1	2	99	8

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 47

Q48. Да ли мислите да Ваша Црква или верска заједница има изражену мисионарску делатност?

- 1.) има, сасвим задовољавајућуда (v48)
2.) има, али би могла бити још израженија
3.) нема изражену мисионарску делатност

99.) не знам

Q48.1 Ако је да, на који начин мисионари?

_____ (v48.1)

Q48.2 Ако је не, да ли би требала више да мисионари и на који начин?

_____ (v48.2)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 48

Q49. Да ли имате очекивања од своје Цркве/верске заједнице?

- 1.) да (v49)
2.) не
3.) не размишљам о томе

Q49.1 Ако је да, која очекивања имате?

_____ (v49.1)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 49

Q50. У државним школама:

- 1.) треба да постоји конфесионална верска настава (v50)
2.) не треба да постоји конфесионална верска настава
3.) религија у државним школама уопште не треба да се изучава

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 50

Q51. Ако религију у школама треба изучавати онда тај предмет треба да се зове:

- 1.) верска настава
- 2.) наука о религијама
- 3.) култура религија (религијска култура)
- 4.) историја религија
- 5.) нешто друго _____

(v51)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 51

Q52. Да ли Ваша деца похађају веронауку у школи?

- 1.) да
- 2.) не
- 3.) немам децу

(v52)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 52

Q53. Да ли се залажете да Црква и верске заједнице буду присутне у болницама, затворима, војсци, социјалним установама, хуманитарним организацијама и медијима:

- 1.) да
- 2.) не

(v53)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 53

Q53.1 Ако треба да Цркве и верске заједнице буду присутне у јавним институцијама и медијима, које треба да имају предност:

- 1.) вероисповест већинског становништва
- 2.) само традиционалне Цркве и верске заједнице
- 3.) све вероисповести и конфесије треба да буду равноправно заступљене
- 4.) нисам о томе размишљао/ла

(v53.1)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 54**Q54. Шта је за Вас битније, шта има приоритет:**

- 1.) припадање религији
- 2.) припадање нацији
- 3.) важно је и једно и друго
- 4.) није важно ни једно ни друго

 (v54)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 55**Q55. Да ли национална припадност одређује и верску припадност?**

- 1.) да
- 2.) не

 (v55)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 56**Q56. Шта мислите у каквом су односу нација и религија?**

- 1.) нација је извор религије
- 2.) религија је извор нације
- 3.) њихов однос је узајаман
- 4.) нација није битна за религију
- 5.) религија није битна за нацију
- 6.) оне међусобно нису повезане

 (v56)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 57**Q57. Да ли бисте припаднике ових народа прихватили: 1 – потпуно се слажем; 2 – свеједно ми је; 3 – не слажем се**

V57.1	V57.2	V57.3	V57.4	V57.5	V57.6	V57.7	V57.8	V57.9
Да буду држављани Ваше државе	Да буду становници Вашег града	Да живи у Вашој згради/ улици	Да иде у Вашу школу/ посао	Да Вам буде шеф	Да Вам буде пријатељ	Да Вам буде зет/ снаја	Да Вам буде муж/ жена	Да буде на важној функцији у влади

Срби (А)								
Црногорци (В)								
Хрвати (С)								
Албанци (D)								
Мађари (E)								
Словенци (F)								
Роми (G)								

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 58

Q58. Да ли бисте припаднике следећих вероисповести прихватили: 1 – потпуно се слажем; 2 – свеједно ми је; 3 – не слажем се

V58.1	V58.2	V58.3	V58.4	V58.5	V58.6	V58.7	V58.8	V58.9
Да буду држављани Ваше државе	Да буду становници Вашег града	Да живи у Вашој згради/ улици	Да иле у Вашу школу/ посао	Да Вам буде шеф	Да Вам буде пријатељ	Да Вам буде зет/ снаја	Да Вам буде муж/ жена	Да буде на важној функцији у влади

Православна вероисповест (А)								
Римокатоличка вероисповест (В)								
Исламске вероисповести (С)								
Протестантизам (Е)								
Атеиста (F)								

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 59

Q59. Које је Ваше мишљење о намерном прекиду трудноће (абортусу)?

- 1.) нема никаквог оправдања за убиство невиног детета
- 2.) дозвољен је ако је угрожен живот мајке
- 3.) у ванредним ситуацијама (малолетница, прељуба, силовање и сл.)
- 4.) то је право жене и она о томе одлучује
- 5.) не желим да одговорим

 (v59)
ПОКАЖИ КАРТИЦУ 60

Q60. Који је Ваш став о брачној неверности, односно прељуби?

- 1.) нема оправдања
- 2.) у одређеним ситуацијама се може опростити
- 3.) то је нормална појава
- 4.) не желим да одговорим

 (v60)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 61

Q61. Какав је Ваш став према хомосексуалности?

- 1.) то је болест коју треба лечити
- 2.) то је грех
- 3.) ту појаву треба искоренити на било који начин
- 4.) то је нормална појава
- 5.) немам никакав став према хомосексуалности

(v61)

99.) не знам

В. Религија и европске интеграције

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 62

Q62. Да ли постоји међусобна сарадња Црква и верских заједница и државе у Србији?

- 1.) да
- 2.) не

(v62)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 63

Q63. На становништво Србије највећи утицај има:

- 1.) држава
- 2.) политичке странке
- 3.) Црква и верске заједнице
- 4.) неко други, ко? _____

(v63)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 64

Q64. Желите ли да се Србија прикључи Европској унији?

- 1.) да
- 2.) не

(v64)

99.) не знам

Q64.1 Ако је да, због чега?

(v64.1)

Q64.2 Ако је не, због чега?

(v64.2)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 65

Q65. Уколико Србија постане чланица Европске уније прети ли опасност да изгубите верски и национални идентитет?

- 1.) изгубићемо верски идентитет, али не и национални
- 2.) изгубићемо национални, али не и верски
- 3.) изгубићемо и верски и национални идентитет
- 4.) нећемо изгубити ни једно ни друго

(v65)

99.) не знам

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 66

Q66. Да ли прихватате модерне секуларне вредности (демократију, либерализам, капитализам, равноправност полова, грађанско друштво, поштовање људских права)?

- 1.) да
- 2.) не
- 3.) нисам о томе размишљао/ла

(v66)

Q66.1 Ако је да, због чега?

(v66.1)

Q66.2 Ако је не, због чега?

(v66.2)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 67

Q67. Да ли би сте подржали покрет или организацију која би се залагала за остваривање хришћанских вредности у друштву и политици уједињење Европе?

- 1.) да
- 2.) не

(v67)

99.) не знам

Q67.1 Ако је да, због чега?

(v67.1)

Q67.2 Ако је не, због чега?

(v67.2)

ПОКАЖИ КАРТИЦУ 68

Q68. Да ли подржавате екуменски и интеррелигијски дијалог?

- 1.) да
2.) не

99.) не знам

(v68)

Q68.1 Ако је да, због чега?

(v68.1)

Q68.2 Ако је не, због чега?

(v68.2)

ОВАЈ ДЕО АНКЕТАР САМ/А ДА ПОПУНИ

Q69. У ком месту је рађен интервју?

Упиши:

(v69)

Q70. Шифра анкетара:.

(v70)

Датум анкетања:

дан:

месец:

година:

Трајање анкете

Време почетка (САТ):

(v373.1)

Време почетка (МИНУТ):

(v373.2)

Крај анкете (САТ):

(v374.1)

Крај анкете (МИНУТ):

(v374.2)

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.644:2(497.11)(082)
316.74:2(497.11)(082)

РЕЛИГИОЗНОСТ грађана Србије и њихов однос
према процесу европских интеграција /
[уредница Јелена Јабланов Максимовић]. -
Београд : Хришћански културни центар : Центар
за европске студије : Фондација Конрад
Аденауер, 2011 (Београд : Штампариија Српске
Православне Цркве). - 143 стр. : граф.
прикази, табеле ; 24 cm

Тираж 300. - Стр. 7: Предговор / Радован
Биговић, Јелена Јабланов Максимовић. - Стр.
9-12: Методолошке напомене / Верица Павић
Центнер. - Напомене и библиографске референце
уз текст. - Библиографија уз поједине радове.

ISBN 978-86-85273-27-8 (ХКЦ)

а) Религиозност - Социолошка истраживања -
Србија - Зборници
COBISS.SR-ID 188083468

